

A

ZEMPLÉNI NEMES HADAK

1809-BEN.

(*Insurgens Nobilis Turma Zempleniensis.*)

IRTA :

DONGÓ GYÁRFÁS GÉZA,
TEK. ZEMPLÉN VÁRMEGYE FŐLEVÉLTÁROSA.

SÁTORALJAÚJHELY.

A „ZEMPLÉN” KÖNYVNYOMTATÓ INTÉZETÉBŐL

1909.

A csendes békesség jegyében született 1809. esztendőnek véres háborúság lett sorsa az akkori Ausztria-Magyarországban. Már kora tavasszal, mint mondták „fecskeszárnnyakon jött“ a támadható háborúság hire. És amiről csicssergett a hir, fájdalom, be is következett És elmondhatták akkor élt eleink, hogy a nekünk most száz éves esztendőnek „reggelén még tánc — estéjén már gyász.“ Mélységesen sötét gyász Magyarországban és egész Ausztriában. A két ország együtt vagy 50,000 vitéz fiának halálát siratta, kiket francia-olasz-bajor fegyverek küldöttek véres csataterекről a más-világnak „hadak útja“-ra.

Azt mondják, még a gólyamadár is hamarabb költözött el tőlünk 1809-nek az őszén, mint szokott elköltözni máskor. Talán azért úgy, mert előre megérezte a hadi veszedelmet, mint megérezte volt annak idején, még Attila király életében, az előre kiköltözött gólyacsalád Aquileja végveszedelmét.

Az európai fő hatalom birásáért egymással hadba szállott két császár, t. i. *Ferenc* és *Napóleon* közül, egypár évnek gyors futamodása után most már negyedizben, újra emez lett a nyertes. A francia fehér sas kegyetlenül megtépázta újfent az osztrák két fejű fekete sast. Ferenc császárnak saját kéjlakában, Schönbrunnban, diktálta Napóleon, 1809. okt. 14-én, a megalázó békét. Egyben pedig kérte és kapta Ferenc császár leányának, a szépséges Mária Lujza császári kir. hercegisasszonynak kezét és hitvesi frigyét.

Ez a békességkötés vetett véget — Regensburg (ápr. 19.), Aspern (máj. 21. és 22.), Győr (jún. 14.), Wagram (júl. 5. és 6.), és Znaim (júl. 12.) alatt vívott véres csaták után — a háborúskodásnak. Ezt a békekötést — Mária Lujza elvesztésén kívül — birodalmának és jövedelmének egyötöd részével vásárolta meg Ferenc császár.

A sorsnak véghatározata így szólt:

„Osztrák támadt — osztrák bánja!“

Az az új esztendő táji üdvözlő beszéd, melyet Galantai Esterházy József gróf, Zemplén vármegyének akkori harcias szellemű főispánja, 16 tagu nagyküldöttség élén József nádorispán ur ő fenségéhez intézett Nagykállóban, afféle „si vis pacem : para bellum“ szellemű beszéd volt. Békességről szökött, háborúságra célzott. Egyebek közt mondván: „... de cunctis, quae Optimo Regi et per eum Constitutioni „nostrae imminere possent, sane merito solliciti, non solum ad praeparamenta pacis tempore suscipienda, sed et ad illa quoque, quae „proximo bello, ne imparati obruamur, suscipienda, uno sensu animatos nosmet esse senserimus“. . . hogy t. i. egy szívvel-lélekkel érezzük, hogy mindazokat igen is méltóan gondoskodjunk elhárítani, a mik a mi jószágos királyunknak és így alkotmányunknak veszedelmére lehetnének, és nemcsak azt vállalkozunk magunkra idejében, ami a békességnek előfeltétele, de gondoskodunk azokról is, amik szükségesek, hogy legközelebbi háboru esetén készületlenségünk romlásunkat ne okozhassa. . . (Fragment. Prot. Pócz : 188. Szám : 212. Ad Nm: Prothoc. 175. A vármegye levelestárában.)

Ezt az üdvözlő beszédet pedig, melyből erősen kiérzik, hogy puszkaporos páraktól volt terhelt már akkor a levegő, Zemplén vármegye főispánja március hó 15-ike táján intézhette az akkor hozzánk elég közel, t. i. a Szabolcs vármegyei Nagykálló ősmagyar városban időzőtt nádorispánhoz. Küldő vármegyéjének közérzéséből merítette mondanivalóit a zempléni küldöttség szónoka; annak a vármegyének közérzéséből, mely Sátorajja-Újhelyben az 1809. évi március hó 13-án „legszámosabb gyűlését“ tartotta, és a mely közgyűlésről olvassuk : „... az előlülő főispány érzékeny előadással „ki jelentette mely nagy veszedelemben légyen ezen Nemes Magyar „Hazánk alkotmánya, buzdítván a Megye Rendeit, mely szerént „önön feltartásokra nézve e mostani környüállásokban a Haza „védelmére minden emberi mód szerént ki telhető segítséggel légyenek és járuljanak“. . . (Jk. 87. I. u. ott.)

A vármegye főjegyzője (melyik — akkor kettő volt, Horváth Tamás és Soós László — a jegyzőkönyv nem mondja) a Rendeik nevében válaszolván a főispáni beszédre „azoknak, mint őseik nyomdokait követőknek készségeket“ kimagyarázta.

Szépen, lelkesen és hatásosan magyarázhatta. Úgynevezett „Schlagwort“-jai között ezeket találom : „generatio spiritus Nationalis“. . . (vitéz szellemű nemzeti nemzedék) „desiderium Nationis“. . . (a nemzett vágyódása) „paupertas, non culpa sua“. . . (nem az önvétke, de szegénysége — t. i. korlátozhatja lelkesedését . . .) „cum zelo numerantes“. . . (nem a szám, de a lelkesedés stb.) (Fragmenta Protocolli.)

A főispán beszéde gyűjtő, a főjegyző szónoklata lángra gyúlasztó volt. „Többen a Megye Tagjai közt fel állottanak és egész hazafiúi buzgósággal szóltanak.“ (Jk. 88. I.) Sőt Zemplén vármegye

„Rendei“ részéről legott, t. i. a márci 13-iki közgyűlésnek, a „legszámosabb gyűlés“-nek színe előtt letették följajánlásait a haza ol-tárára. Valának pedig azok az egész hazafiúi buzgósággal szólott és nemcsak Zemplén vármegyének, de a közhazának is legelső szép példát nyújtott honfiak: Esterházy József főispán „Eö Excellentiája“, a ki 6000 rénes forintot, Sztáray Albert gróf a maga költségén 50 gyalogot, szintugy Lónyay Gábor első alispán és Csáky Imre gróf is 50 – 50 gyalogot ajánlottak arra az esetre, ha a körülmények úgy kívánnák, a felséges király, az édes haza és a féltve őrzött ősi alkotmány védelmére. (Jk. : 89.) Jekelfalusy József kamarás pedig a nemesi insurgensek (lovass felkelők) számára 1000 frtos zászló készíttetését ígérte meg. (Proth. Perm. Deput. pag. 168.)

Az a 16 tagból állott küldöttség pedig, mely a március 13-iki közgyűlésének képviselőjében háromszoros és lelkes „vivát“-ot dörögött a főispánnak harcias beszéde végén a nádorispán színe előtt Nagykállóban, ezekből alakult: Boronkay Zsigmond, Bydeskuthy István, Csáky Imre gróf, Janthó Gábor, Janthó István, Jósa Antal főszolgabíró, Jekelfalusy József, Kazinczy István, Kaszner János vm. főfiskális, Keczer Menyhért gálszécsi rk. pléb. esperes, Klobusiczky Vince gróf, Kovács Antal sátoraljaujhelyi rk. plebános, v. esperes, apátur, Okolicsányi János, Szemere Albert, Szirmay Ferenc és Zoltán Pál táblabírákból.

A vármegyének két alispánja, Lónyay Gábor és Palóczi Horváth László nem csatlakozhatott a Kallóba indult zempléni hódoló küldöttséghez. Nekik sürgősen kellett eljárniok a vármegyének halasztást nem tűrő közdolgaiban, amik felől március 13-án határozott a közgyűlés. Ezek a halasztást nem tűrő, sürgős határozatok pedig voltak:

1. Összeszámlálni a vármegyének harcra termett (a 19—50 életévek közt járt) nemességét.

2. Megtartani a nemesség „lustra“-ját, (ami alatt katonai vizitáció-félélet kell érteni.)

3. Időhaladék nélkül összeírni a lovakat és „proscribálni“ a posztókat és egyéb szükségeseiket, vármegyeszerte (hogy t. i. azok Zemplén vármegye területéről kivihetők ne legyenek.)

4. Gondoskodni az insurrectionalis tartozásoknak „instantanea executione mediante“ leendő behajtásáról. (Jk. 180. és 195. l.)

5. A „repartitio clavis“-ának, vagyis a felkelés céljára Zemplén részéről megajánlott 280,000 forint egyénenkénti kivetésének elkészíttetéséről. (Jk. 89. l.) Ezt megelőzően pedig a telkek számának összeírásáról, úgyszintén az árendásoknak (földbérlőknek), a nem nemes, de tisztesebb rendű lakosságnak (honoratoroknak) és minden néven nevezendő tisztséget betöltőknek összeírásáról. (Jk. 194. és 195. l.) Itt említem meg, hogy az ú. n. „pensionatus tisztek“ (császári katonatisztek) „archa“-t tartoztak fizetni.

A Zemplén vármegye területén épp 100 esztendővel ezelőtt élt nemesség fegyverfogható finemzedékének megsemlélésére (lustrájára) pedig ezeket küldötte ki saját jelenlétéből a március 13-iki közgyűlés: id. Botka István, Boronkay Zsigmond, Éwa Pál, Fekete Miklós, Fodor László, Görgey József, Horváth Tamás főjegyző, Janthó Gábor, Jekelfalussy József, Kandó Gábor, Kaszner János vm.-i főügyész, Kazinczy István, Klobusiczky Vince gróf, Lónyay Gábor első alispán, Lehoczky Miklós, Malonyay Károly, Molnár Antal, Ormós László, Országh János, Palóczi Horváth László másod-alispán, Péchy József, Puky István, Püspöky István, Rolly József, 'Sebők András, Soós László vm.-i főjegyző, Szabó Gábor, Szemere István, Szemere László, Szirmay Antal, id. Szirmay Ádám, Szirmay Ádám vm.-i főügyész, Szirmay Pál, Sztáray Albert gróf, Szulyovszky Menyhért, Tuliczky András, zempléni főesperes, rk. plebános, Vályi Ferenc, Veres N. (Tályáról való), Viczmándy Lajos, tarczali rk. plebános, Vida István nemesek hadnagya, Vladár András és Zoltán Pál táblabírákat. Összesen: 43-an. (Jk. 92. l. 176. sz.)

A nemesség összeírását, mit az 1808. évi II. t.-c.-nek 3. §-a rendelt, Zemplén vármegye elkészítette már előbb és így a március 13-iki közgyűléséből jelenthette a nádorispánnak: „... Conscriptio Nobilium... ordinata promittudine confecta est“ vagyis hogy: a nemeseknek összeírása, kívánt készséggel, megtörtént. (Fragmenta: N. 175.) Önérzetesen említi Zemplén vármegye, szintén a nádorispánhoz tett ama jelentésében, hogy: „in Generali Congregatione confluximus, insurrectione necdum proclamata“, azaz: közgyűlésre (március 13-án) egybegyülekeztünk, *habár felkelés még nem hirdettetett*.

Ez a szóban levő és száz évvel ezelőtt tartott március 13-iki közgyűlése, Zemplén vármegyének tehát azért is nevezetes, mert avval, a mint vélni lehet, az országnak többi összes törvényhatóságait (Jurisdictionioit) megelőzte, megajánlásának nagyarányúságával pedig, amit szintén március 13-án határozott el, ismét a vezérvármegye rangjára emelkedett.

Mi volt az a nagyarányú megajánlás?

Egy egész lovas regiment fölállítása. Azonkívül még *gyalog inzurgens csapatok szervezése.* Mindkettőnek pedig kellő begyakoroltatása és mindjárt, a mint a haza védelme úgy kívánja, mozgósítása.

Hogy a törvényben, éspedig az 1808. évi II. t.-c. 4–6. §§-ban előírt kötelezettséget mily tetemesen fölülmúlt önkéntes ajánlat volt ez Zemplén vármegye rendjeinek részéről, maga a március 13-iki közgyűlésnek jegyzőkönyve a dolgot így magyarázza:

„A Haza védelme azt kívánván: minden Nemes Törvényes „kötelességét Lovon teszi — és a subsidionális vallomás¹ szerint

¹ Hogy t. i. hány olyan birtokos nemes van, a kinek évi jövedelme 3000 frtnál több? hány olyan, a kinek évi jövedelme 3000 és 2000 frt között van? és hány olyan, a kinek évi jövedelme 2000 és 1000 frt közt változik. Ez a három kategória 1809-ben összesen csak 55 birtokos nemes családot számlált vármegyénknek egész területén.

„való ki szabott Törvényes kötelesség szerént 55 személy* az Lovas „állításra, a vagy Fel kelésre kötelezve: A Megye Rendei Határt „nem szenyvedő buzgó Hazafiúságból, az említett Törvényes kötelességeken felül, 1080 Lovast, summásan pedig egy egész Lovas „Regementet, mely 1130 főből fog állani, *fog az előbbi Insurrectiókat „is sokkal meg haladó* Dicséretes egygyet értést szülő példák szerént“... kiállítani.²

*

Az 1809. évi nemesi összeírásból ide iktatom, mert nagyon tanulságos, az akkor élt zempléni főbb birtokosságnak teljes névsorát. Három csoportra oszlott. *I. Csoport* a „3000 forint és több“ évi tiszta jövedelemmel bírók: Andrássy István gróf Monok. Andrássy Károly gróf Monok. Barkóczy Antal báró Nagycsebb. Barkóczy Ferenc gróf Varannó. Barkóczy János gróf Varannó. Bernáth Ferenc Miglész. Brettzenheim Károly hg. Sárospatak. Boronkay Gáspár Rákócz. Csáky Imre gróf Terebes. Csáky István gróf Vitézvágás. Dessewffy József gróf Alsóolva. Fischer Antal báró Bacsó. Kazinczy István Berettő. Kazinczy Péter Szőlőske. Keglevich grófok** Sztropkó. Kisfaludi vallásalap. Lónyay Gábor Deregyő. Lusinszky Pál báró Bodrogheresztur. Rolly József Szinna. Schmideck Ferenc gróf Butka. Szent-Mihályi Antal Bély. Szerdahelyi Mihály özvegye Bacska. Szirmay András Pazdics. Szirmay Antal Erdőbénye. Szirmay Ádám idb. Erdőbénye. Szirmay Ádám ifj. Erdőbénye. Szirmay József Pazdics. Szirmay László özvegye Topolyóka. Szirmay Pál Lazony. Szirmay Zsigmond Tolcsa. Sztáray Albert gróf Nagymihály. Sztáray Fülöp gróf Sztára. Szulyovszky Menyhért Rákócz. Szirmay Tamás özvegye Alsókörtvélyes. Török Lajos gróf Nagykázmár és Wandernath gróf özvegye Szilvásújfalu. *Összesen: 34.* — *II. Csoport*, vagyis a „2000—3000 forint“ évi tiszta jövedelemmel bírók: Bernáth András Magyarjesztreb. Bernáth Sámuel Kazsu. Boronkay Pál Krasznócz. Bydeskuthy István Tótkajna. Bukóvszky Azariás Kisdomása. Csáky Ferenc gróf Papina. Horváth Antal Izsép. Kandó Gábor Kohány. Kácsándy József Kozma. Klobusiczky Pál özvegye Szomotor. Matyasovszky László Varannócsemernye. Ócskay Zsigmond özvegye Gesztely. Orosz Zsigmond Gesztely. Pósa István özvegye Czéke. Puky István Gesztely. Püspöky István Barancs. Sennyey (Imre) gróf özvegye Perbenyik. Svnicziczky Dizmász Nagydomása. Szirmay Ferenc Szilvásújfalu. Szirmay Mihály Pazdics és Vladár András Majoróczka. *Összesen: 21.* (Ez a két csoport foglalja magában a

* Az egykorú jegyzőkönyv 53 személyt mond, de a „Series“, vagyis összeírás, névszerint 55 olyan személyt sorol elő, akiknek törvényes kötelességük volt a „lovas állítás.“

² Ez a szám később (ápr. 26 án) már 516 lovasra és így az egész regiment fél regementre devalválódott; ellenben ugyanekkor megajánlott a vármegye még 812 gyalog vitézt is (Jk. 188. és 190. l.) akik a hadbaszállás napjáig, máj. 12-éig, 619-en voltak.

** „Legitimatio desideratur“ — mondja az összeírás. Annak dacára én felveendőknek tartottam őket is az I. csoportba.

fent idéztem „55 személyt.“) *III. csoport*, t. i. az „1000—2000 forint“ évi tiszta jövedelmet élvezők: Balogh Ábrahám Tállya. Balogh János Legyesbénye. Balogh Elek Tállya. Balogh Zsigmond Tállya. Barkóczy Imre gróf özvegye Imreg. Bernáth János Kelecseny. Boronkay Zsigmond Alsóbereczki. Bökényi László Hoporty. Derekasy István Mád. Jantho István Tállya. Józsa Antal Berzék. Karácsonyi György Tokaj. Kolosy József özvegye Cselej. Kolosy Pál Gálszécs. Kossuth László Szalók. Kovács Antal rk. pleb. Sátoraljaújhely. Kovács Gábor Tállya. Krausz József Tarczal. Kutkutáky Demeter Tokaj. Lőhr Gábor Tokaj. Mocsonyi Péter Tokaj. Molnár József özvegye Parnó. Nedeczky Imre Mihályi. Ocskay András Liszka. Orosz István Szerdahely. Pándy Mihály Mád. Péchy József Tussa. Rozgonyi Elek Hegyi. Szemere László Lasztócz. Szerviczky György Tokaj. Szögyényi Ferenc Szög. Szögyényi Zsigmond Krucsó. Tállyai rk. plebános. Wiczmándy József Butka. Wiczmándy Lajos rk. pleb. Tarczal. Wiczmándy Tamás Butka.** *Összesen: 36. — IV. csoport.* Ezt a középbirtokosok csoportjának is nevezhetném. A Conscriptio szerint azonban a saját költségén (sumptu suo) felkelni ajánlkozottak és a zsoldosokat ajánlott nemesi özvegyek csoportja: Aranyosy János Tállya. Balásházy István Sátoraljaújhely. Balogh András Czéke. Barnovics Mihály Mád. Begányi Gábor Tállya. Boronkay István Hotyka. Derekasy János Mád. Derekasy József Tokaj. Dobos László Lasztócz. Dókus József özvegye Sátoraljaújhely. Dusciska József Sátoraljaújhely. Fazekas János Tállya. Fejérváry György Mád. Fekete Miklós Erdőbénye. Füzeséry Tamás Füzesér. Horváth Ferenc Nagyráska. Horváth Imre báró Sztropkó. Horváth József Szerencs. Horváth László Kisazar. Jantho Gábor Tállya. Jávorka József Monok. Kaposy László Sátoraljaújhely. Karácsonyi János Tokaj. Kauzsay János Tokaj. Kádas István Györgyös. Keczer József Petkócz. Kigyósy József Tolcsva. Kis János Sátoraljaújhely. Komáromy Ferenc Rudabányácska. Komáromy Gábor Sátoraljaújhely. Kossuth József Hrabócz. Kossuth László özvegye Magyarjesztreb. Kövér József Tállya. Lászlófy József Morva. Lehoczky István Tállya. Lehoczky László Tarczal. Lehoczky Miklós Terebes. Losonczy Váczy András Tolcsva. Losonczy Váczy István Tolcsva. Losonczy Váczy János Tolcsva. Malatinszky János Homonna. Malonyay Károly Hrabócz. Matolay Gábor Terebes. Mészáros Pál Hegyi. Mocsáry Károly Nagyzar. Nagy József Tolcsva. Olcsváry Dániel Nagyzar. Ormos László Izsép. Ország Gazda László Sárospatak. Ország János Tarczal. Pelsőczy János Tarczal. Pintér Ferenc Legenye.

** Az 1809-ben Homonnán élt és lakozott két Wandernáth gróft, Leopoldot és Henriket, nem tudtam melyik csoportba sorozni, mert ők az összeíráskor évi tiszta jövedelmeiket nem vallották be, hanem csak azt mondták áldozatrakész állapotaiukról, hogy: „relinquetur generositati“, vagyis hogy bizza a vármegye azt az ő gavalérságukra. Épp így nyilatkozik az összeírás Jekelfalusi József kelcsei nagybirtokosról, aki 1000 forintos zászlót csináltatott a felkelt nemes vitézség számára.

Pruzsinszky József Sárospatak. Rhédey Gedeon özvegye M.-Jesztreb. Révész Pál Kisfalud. Sárosy György Monok. Soós Imre özvegye Szacsur. Soós László Szacsur. Soós Pál Kőporuba. Stefán György Málcza. Szabó András Bodrogkeresztur. Szeghy Károly Bisztra. Szemere Albert Tolcsva. Szemere István Kisazar. Szemere János özvegye Gálszécs. Szerviczky Márton Tolcsva. Szirmay Elek özvegye Czirókahosszmező. Szerényik József Cselej. Tarczal és Tállya városok.*** Thuránszky Pál Hoporty. Tomsics György Kisazar. Újhelyi József Nagyráska. Vas Antal Málcza. Végesy József Szilvás-újfalu. Vitéz János Vehécz. Vladár Pál özvegye Lasztomér. Závody Rudolf Komaróc. Zmeskál Károly özvegye Sátoraljaújhely. Zoltány Péter özvegye Szerdahely és Zsiday Elek Tolcsva. *Összesen* : 82. Így az I—IV. csoport Zemplén vármegyének száz esztendővel ezelőtt pompázott főnemesi és virágzott köznemesi családai együtt. Zemplén vármegye közönségének kiválósága száz esztendővel ezelőtt. (Összeállítottam az 1809. évi „Series Universorum Nobilium J. Cottus Zempl. Alphabetice Reducta“ c. összeírásból, melyet a t. vármegye lev. tárában „jelzet nélkül“ őrzünk.)

Az 1809. évi nemesi felkelésnek ú. n. „alkorán“-ja, vagyis számadásos főkönyve, melyből egész pontosan megtudhatnók, hogy a Zemplén vármegye közönsége részéről száz esztendővel ezelőtt megajánlott 280,000 forintnyi hadi „subsidium“-hoz a fentebb I—IV. csoportban foglalt 173 főnyi érdekeltség mily tetemes összeggel járult hozzá, lappang valahol. Ennek dacára is megközelítően pontos számítást tehetünk azonban az ide vonatkozott 1807. évi 2-ik t.-c. 1. §-a alapján, mely így szól: „Mindenk, akár nemes, akár ... „más rendű ... tartozni fog mostani (t. i. az 1809. évi) tiszta „jövedelméből ... a hatodik részt a királyi kincstárnak beszolgálatni“ ... (Corpus Juris. 1807. év.) Ez, vagyis az évi tiszta jövedelemnek $\frac{1}{6}$ -a volt a 2000—3000 forint mennyisége között váltakozó évi tiszta jövedelemmel birt csoportbelieknek, illetve az évi 3000 forintot meghaladó csoportbelieknek „progressiv“ *pénzadó* terhe. Ehhez járult még ugyanazon két csoportbelieknek a *véradó* terhe is, ami abból állott, hogy a két csoportbelieket *lovás* szolgálatra kötelezte a törvény. Az 1000—2000 forint mennyisége között váltakozó évi tiszta jövedelemmel birt nemes embert, *pénzadó* terhén felül, még a *gyalog* szolgálat kötelezettsége terhelte. És úgy a lovas, mint a gyalog felkelt nemes vitéz, mindaddig, míg az ország zászlaja alá nem állott, hanem csak itthon gyakorlatozott, önmagáról, a lovasnak lováról is, önmagának kellett, „sumptu suo“ kellett — s bizony száz évvel ezelőtt még drága pénzen is kellett — gondoskodnia. Az 1000 forintnyi évi tiszta jövedelmet el nem ért, de ahhoz közel

*** Erről a két városról így nyilatkozik az összeírás: „Hi duo pedites praesentati sunt, sponte et benevole“ (ez a két város egy-egy gyalog vitézt ajánlott meg, önként és jóindulattal.)

járt jövedelmű nemességet, szintén a saját költségén, gyalog vitézségre kötelezte a törvény.

Mindezeket így szemelött tartva, a fentebb I—IV. csoportban bemutattam zempléni fő-, nagy-, közép és kisebb nemesi birtokosság fegyverrekelésének pénzbeli értékét nagyjából így határozhatom meg:

34×3500 frt	: 119,000 frt	
21×2500 frt	: 52,500 „	
36×1500 frt	: 54,000 „	225,500 frt, mely-
nek $\frac{1}{6}$ -a kerekszámában :	37,000 frt;	ezenfe-
lül még az I. és II. csoport adott 55 lovas, à : 600 frt	33,000 „	ezenfe-
lül adott még a III. csoport 36 gyalogot, à : 300 frt	10,800 „	ehhez
még a IV. csoportbeli 82 gyalog, à : 300 frt . . .	24,600 „	és így
együttessen :	105,400 frt.	

Látnivaló tehát, hogy a Zemplén vármegye részéről megajánlott 280,000 frtnyi évi „subsídium”-nak 36%-át a jó, jobb, legjobb és legegységesebb módú nemesi birtokos osztály viselte, számszerint pedig csak 173 egyén; a 280,000 frt-nyi önként megajánlott évi hadsegedelemből még fedezetlenül maradt 174,600 frt. ot már 2703 főnyi érdekeltségre „repartiálta” a nemes vármegye! Mert tudnunk kell azt is — és azt biztosan tudjuk — hogy a száz évvel ezelőtt készült hivatalos és hiteles összeírás szerint nem kevesebb, mint 2874 felkelésre kötelezett nemes családja volt Zemplén vármegyének.***

*

Az 1809. évi március hó 13-án történt hazafiúi fellángolással, melyben ott lobog az „életünket és vérünket” dedikáló ősi érzés is, hogy illő arányban állott-e két hónap múltán (máj. 14-én, mikor már indulnia kellett volna a zempléni nemes lovas regementnek a napóleoni harcok mezejére) a hazafiúi áldozatkészség — hogy igen, vagy nem: lesz alkalmunk megtudni később. Az álm; ha szép, többnyire szebb szokott lenni, mint a valóság. Itt hagyjuk beszélni most tovább a március 13-iki közgyűlésnek jegy-

*** A tüzetesen rendezett névsort, Zemplén vármegye nemes családainak száz éves almanakját, jövő füzetünkben fogom közreboesátani. — Itten még csak ezeket: A törvény (1808. II. t.-c. 2 §-a) úgy rendelkezett, hogy egy-egy családból apa és fia (ha a 19-50. életévek viszonylatába tartoztak és nem egy kenyeren éltek) kötelesek voltak fegyvert fogni a nádorispán hívó szavára. Sőt még a nemesi özvegyek is tartoztak pénzzel megváltani a személyes hadrakelést. — Zemplén vármegyének idéztem „Series”-e a törvényes kötelezettségen felül még önkéntes megajánlásokat is tartalmaz. Ilyen ajánlások: Apagyí Antaltól Kistárkányból „peditis amictus”-ra (gyalog felöltöztetésére) 72 frt. — Csapó Györgytől Nagyrovágyról 72 frt. — Ecsedy Lászlótól Cselejből 72 frt. — Hidegkővy Tóbiástól Tokajból 50 frt. — Pap Szaplonczay Mihálytól Sárospatakról 70 frt. — Szabó Gábortól Tállyáról 72 frt. — Tóthpapai Sámuel pedig Sárospatakról ilyen megajánlást tett: „quoad istud: bellum perdurat, dat 150 Fl. in casu putem felici 300 Fl.” (a háború folyására ad 150 frtot, remélhető szerencsés befejezésekor pedig 300 frt.-ot) Háta lovakat offeráltak: Borbély József Nagytárkányból, Dajka János Ondról. Fazekas András ugyanonnan, Kisely Mihály Kucsinból (ez lószerszámot is „equum cum apparatu”), Moskovszky Antal bár őtet a „Series” szinte kisebbitően „non legitimatus”, vagyis még el nem ösmert „nemes”-nek mondja: Sátoralja-Ujhelyből, Majosházy Gáspár Erdőbényéről (ez nyeret és lószerszámot is) és Szendrey András Szerencsről.

zökönyvét, mely így szól a megajánlott és később magát „négy compania“-ra kinőtt vegyes gyalogságról:

„*Ami a gyalogságot illeti, az Ex-insurgensek* ³ (és) Nemtelenek „erre köteleztetvén, *Főbirtokosok ezeknek mentül nagyobb számmal „leendő felállítására, azaz kikészítésére, tartására és Ruházására fog- „nak ösztönöztetni, a fegyverek és több rendbeli eszközök erre ké- „szen levén“*. . . ⁴ (Jk. 88 l.)

Már itt jegyezzük meg jól magunknak, hogy a felkelő nemes- ségnek lovasságát, a vármegye becsületére vonatkoztatva, kötelezően, ellenben gyalogságát csak tetszésére bizva célozta életbe léptetni ez a március 13-iki „legszámosabb gyűlése“ Zemplén vármegyének, a mely közgyűlésen jelen voltak, a már előbb névszerint előszámlált vármegyei tisztviselőkön és táblabírákon kívül még: Bacskády László, Barkóczy János báró, Csapó József, Csernel Dániel, Dókus László megyei fiskális, Fischer Antal báró, Gergelyi Mihály, Gosztonyi Alajos homonnai rk. plebános, (Jk. 161. l.) Gönczy Sámuel, Gregorovics Mihály „orosz“ plebános, Horváth Antal báró, Inczedy István, Karner László, Kaszner András, Komáromy Gábor, Kövy Sándor, Lasztóczy András, Malonyay Gábor, Nagy Imre, Pálffy László rk. plebános, Rozgonyi József, Szemere László, 'Sennyey János báró, Szép Imre, Szirmay András, Sztáray Vince gróf, Török Lajos gróf és Viczmándy József. Így, vagyis az itt megnevezett táblabírákat a fentebb elősorolt nevekhez adva, az 1809. évi március 13-án tartott közgyűlésen 85 tagot számláltak Zemplén vármegyének hazaszeretethen, királyhűségben, felekezet, vagyon, rang, foglalkozás különbsége nélkül egygyé forradt „Karai és Rendei.“ A sziveket lelkeket egygyéolvasztó Fohó, a tyrtheuszi tűznek izzó kohója pedig a zempléni főispán, Esterházy József grófnak hazáért, királyért, alkotmányért lángoló szive volt.

*

Mit válaszolhatott Nagykállóban a nádorispán a zempléni küldöttségnek: nem maradtak reánk egykorú feljegyzések, melyekből tudhatnók. Bizonyára igen kegyes választ adhatott Esterházy József gróf főispánnak és hálás érzelmekkel viszonzozhatta Zemplén Karainak és Rendeinek nemes fölbuzdulását hazáért, királyért, alkotmányért. De akaratlanul meg is bántotta a nádorispán ugyanakkor a zemplé- nieket, és pedig avval, hogy a fegyverkezés, illetve a felkelés céljára — a zempléni nemesség hadi pénztárából majdan visszafizetendő kötelezettséggel — kért 300,000 rénes forintnyi kölcsönnek az országos nemesi pénztárból kért kiutalását megtagadta. Pedig a kérelmet szépen megokolta Zemplén főispánja; „Sapientissime per-

³ Obsitos nemesi fölkelők

⁴ T. i. puská, szurony, szij és puskaortartó. — A lovasságnak fegyverzetét pedig, a kardon, vagyis az ősi fringán kívül, így írta elő a törvény: Két pisztoly, szijszerszám, buzogány, mit közönségesen fokosnak neveznek, és puskaortartó. (1809. évi III. t. c. 8. §.)

„spicere dignabitur Celsitudo vestra Caesareo Regia absque parato „aere in continenti tantum numerum Equitatus, cujus expensae ad „700,000 florenos et ultra ascendent, incassatione incassandorum „subin ejectandorum moram exigente erigi de plano necquire“. . . vagyis: igen bölcsen méltóztatik átlátni császári királyi fenséged, hogy olyan nagyszámú lovasságot (vagyis egy egész regementet), a melynek kiadásai 700 ezer forintra, sőt többre rúgnak, csak az ezután kivetendőknél késedelmes beszédével tervszerűen sikra állítani nem lehet.)

Igaza volt a főispánnak, de a nádorispán is okát tudta adni, miért nem hajlandó a „kegyes közbenjárás“-ra, hogy t. i. több ezerre rúgott az „insurreccionale subsidium“-nak az ő „remanentia“-ja. Egy szóval rengeteg sok volt akkor Zemplénben az adórestantia.

Úgy tetszik mégis, hogy a nádorispán hamarosan megbánta rideg magatartását Zemplénnel szemben. Ezért „intermediált“, hogy egy békeapostol jöjjön Zemplénbe személyesen, a kinél békességebb már nem is jöhetett volna, t. i. maga az esztergomi heregprimás, *aki akkor Károly Ambrus főherceg öfensége volt.*

Ez a maga nemében páratlan szerencse és a „vezérmegyé“-hez méltó megtiszteltetés Zemplént, hogy t. i. Sátoralja-Ujhelyben országunknak katolikus egyházfejedelmét üdvözölhette és a vármegye közgyűlésének elnöki székében ünnepelhette, április hó 10-én érte a vármegyét. (Jk. 167—177. l.) Ő kir. fensége, a hercegprimás, most az egyszer nem a „pax“, de a „fax“ képviselője volt. Nem a békességnél, de a háborúságnak volt a szószólója ékes szavakkal. Egy újkori Amiens-i Péter, a ki keresztes háborút hirdetett Napóleon ellen. A mint a közgyűlés jegyzőkönyve mondja: „Qua occasione „Sua Regia Serenitas, praevia solenni Deputatione mediante, in „medium coassidentium Statuum inviata et inter trinas *Vivat* acclamationes comparens, idiomate Latino SS. et OO. rei circumstantiis „accomodo eleganti sermone allocuta est“. . .¹ (mely alkalommal ő királyi fensége, megelőzően ünnepies kiküldöttség menívén elibe, az együtt üléselő rendek közé jövé, háromszoros „*viat*“ kiáltás közben a dolgok mibenállásáról tájékoztató ékes latin nyelvű beszédet intézett a Karokhoz és Rendekhez.)

A Karok és Rendek nevében Szentandrás-i Horváth Tamás felelt a főherceg primás beköszöntőjére.²

A kik eddig tamáskodtak, megtértek. Most már senki sem tamáskodott abban, hogy a nemzetet közelháború fenyegeti, mert a főherceg primás átnyújtotta Zemplén vármegye „Karainak és Rendeknek“ és legott fel is olvastatta még az 1809. évi febr. hó 19-én Bécsből kelt királyi „rescriptum“-ot, melyben, egyebek közt, az volt írva, hogy „gravissimum Regi et Patriae, Constitutionique ab Hoste

¹ Beszéde ott van a N. 263.-nál

² Ez a beszéd is ott van.

„imminens periculum, Sua Sacra et Caesareo Regia Majestas exponendo, oblatorum 20 mille Tyronum quo celeriozem statutionem „ordinare, equestrium insurrectionalium copiarum, praeter et ultra „Leges, dispositionem fiendam erectionem et adauctionem commenda et ad praestandum in Annone quoque subsidium regnicolas „provocare et paterne extimulare dignatur“. . . (ő császári királyi szent felsége — t. i. Ferenc császár — kijelentvén, hogy az ellenség — t. i. Napóleon császár — veszedelemmel fenyegeti az országot, királyt és alkotmányt, méltóztatik elrendelni, hogy a megajánlott 20,000 ujonc minél hamarabb álljon elő, és méltóztatik javasolni, tétessék intézkedés, hogy a lovas felkelőség is, a törvényes számon felül, szerveztessék és toldíttassék, végül méltóztatik atyai hangon serkenteni a honfiakat és fölszólítani az élelmi cikkekben adandó segedelem nyújtására.)

Veszi észre a figyelmes olvasó, hogy a valóságos belsőtíkos tanácsos zempléni főispánnak márc. 15-iki nagykallói beszéde, meg a most (ápr. 11-én) publikált, azonban még az 1809. évi febr. hó 19-én kelt királyi leirat (rescriptum) lényege veszedelmesen hasonlítanak egymáshoz. Az egyik is, a másik is vészkiáltás volt, hogy segítség, mert bajban van a haza, a király, az alkotmány és hogy mind a hármat újra az fenyegeti, a ki három ízben már fenyegette: Napóleon!

De még többet is megtudtak most (ápr. 11-én) Zemplén vármegyének Karai és Rendei: megtudták azt, hogy habár formaszerű hadüzenet még nem történt, Ferenc császár hadai, Károly főherceg „generalissimus“ fővezérsége alatt már megkezdették hadmiveleteiket a Napóleonnal szövetséges Bajorország ellen. (Hogy április hó 19-én a „generalissimus“ ott Regensburg közelében, már vereséget is szenvedett Napóleontól, azt természetesen, ápr. 11-én Sátoralja-Újhelyben még Ambrus Károly főherceg-primás őfensége sem tudhatta, legfeljebb is csak balsejtelve lehetett a hadi fejleményekről, azért „cito, citius, citissime“, gyors, gyorsabb, leggyorsabb felkelésre serkentette a zempléni nemességet.) A főherceg-primásnak személyes jelenléte mély hatást gyakorolt Zemplén vármegye közönségére, még a szegényebb sorsú nemességre is — és főképp erre, mert hiszen pénzerővel leginkább ezt karolta föl — azért mondja az ápr. 11-iki közgyűlésnek jegyzőkönyve: „... paterna suae Serenitatis Regiae Domini Regni Primatis propositio ac desiderium in cordibus miserioris „Nobilitatis perenne erit monumentum!“ (Országunk primás urának, ő királyi fenségének atyai előterjesztése és óhajtlása örök emlékezetű marad a szegényebb sorsú nemességnek szíveiben.)

A pénzbeli segedelem pedig, melyet a 300 forintnál kevesebb évi jövedelemmel bíró zempléni nemes, úgyszintén az arra alkalmas „félnemes“ (agilis, libertinus,) végre pedig az „exinsurgens“, fölkelő számára megajánlott ez az ápr. 11-iki közgyűlés, abból állott,

hogy az olyan szegénysorsú nemes, ha a lovassághoz akarja magát besoroztatni, ingyen felszerelést és a gyakorlatozás idejére ingyen eltartást kap a vármegyétől. (Jk. 174. és 176. l.)

Ugyanakkor (ápr. 11-én) még más értékes határozatokat is hozott Zemplén vármegye a haza üdvére, a mely történeti érdekű határozatoknak egyikéről-másikáról később körülményesen is fogok szólni. Itt csak azt emelem ki, hogy az 1809. évi ápr. 26-iki közgyűlésből Zemplén vármegye nyugodt lelkiismerettel és önértésten jelenthette „Mlgos Gróf Hadik András Districtualis Generalis“-nak (a kerület császári tábornokának) hogy: „a megye minden igyekezetét és egész erejét az Insurrectionális Seregeknek minél előbb és jó rendbe lehető kiállítására fordította,“ (Jk. 197. l.) mert hiszen már előbb (ápr. 11-én) vitélő Szirmay Antalt és nemes Cserépy Antal hajdúk hadnagyát 300 lovas katona — vagyis az első felkészültségű (prima planista) nemesség — részére megkívánható mindenféle ruhák, lószerszámok és eszközök bevásárlása végett, a „Nagy Mlgu Fő Ispány által költsön Herczeg Breckenheimtől kéretett 27,000 rénes forintok és az Insurrectionalis Cassaból 23,000 rénes forintok, summáson 50,000 rénes forintok“-kal zsebeikben, mint Zemplén vármegye követeit, Budára küldötte (Jk. 203. l.)

Ettől az időponttól, ápr. 26-ától kezdve már a „maxima celeritas“ (legnagyobb sietség) a jelszó. A vármegyének közgyűlése, mint népes testület, érzi, hogy ő arra a legnagyobb sietségre nehezkes, a tavaszi sürgős munka is más irányban serkenti „maxima celeritas“-ra. Azért meghatalmazza, autorizálja önmagából közérvényű intézkedéseknek legsürgősebb elvégzésére a „Fixa Permanens Deputatio“-t, vagyis a Sátoralja-Újhelyben állandó jelenlétre delegált tizennégy tagból állott honvédelmi bizottmányt.*

Ápril. hó 26-ikától már ez a bizottmány intézi Zemplén vármegye nemesi felkelésének, a belső bátorlétnek, sőt a Gácsországgal tőszomszédos zempléni határszél védelmének ügyeit is. — Nyilvános „ülés“-eiről külön jegyzőkönyveket vezetettett és hagyott hátra a történeti hiteles tudás számára.

Jelen emlékiratomnak további szerkesztésénél már ezeket a kötetbe egyesített jegyzőkönyveket tartottam szemelőtt, melyeknek címe ez:

„Protocollum Fixae Permanentis Deputationis Insurrectionalis, de Anno 1809.“ (Loc. 206. Nro: 1. Az idézett lapszámok ezután arra mutatnak.)

*

Ez az árgusszemű „zelozissima Deputatio“, a száz esztendővel ezelőtt élt Zemplén vármegyének „közbizodalmú“ és teljes jogú mandatáriusa, első ülését ápr. 26. napján tartotta S.-A.-Újhelyben. Jelen valának: Mlgos Lónyay Gábor,

* „A helybe lévő és mindig edgyütt ülő Deputatio“-nak nevezi a közgyűlési jegyzőkönyv. (206. l.). Ezt a „Deputatio“-t a főispán rendelte ki állandó bizottságul s ebbeli rendeltetését a Közgyűlés hallgatagon tudomásul vette. (Jk. 167. l, No. 262.)

első alispán, vzlő Horváth László másod alispán, M. Gróf Sztáray Albert, Szemere László, Szemere István, Boronkay Gáspár, Boronkay Zsigmond, Szulyovszky Menyhért, Tiszt. Kováts Antal apát, rk. viceesperest, Zoltán Pál és Kazinczy Ferenc.

A deputatio már ápr. hó 26-án, vagyis alakuló ülésén, két egyenlő számú bizottsággá szervezkedett. Egyik fele Bárány Sényey János, Szulyovszky Menyhért, Szirmay András, Kacsándy József, Kováts Antal, Zoltán Pál és Kazinczy Ferenc. — Másik fele: Szemere László, Boronkay Gáspár, Szemere István, Püspöky István, Pintér István, Rholly József és Boronkay Zsigmond. Az 1809. évi ápr. hó 26-ától okt. 7-éig ötvennégy ülést tartott, melyek közül kilenc alkalommal maga a főispán, gróf Galanthay Esterházy József volt az „előülő”.

Legelső dolga volt lovak vásárlása. A ló legalább is 14 markos legyen „az esztendeire nem szükség nagyon vigyázni, csak négy esztendőt felől hadjon és szerfelett erkölcsös ne legyen.”

Másnap (ápr. 27.) reggel kezdődött az asszentáció. Szemere István táblabíró szóna és zab vásárlásával bízták meg, hogy a nemes felkelő sereget rendszeresen élelmeztesse „nem illetvén teher az adófizető népet.”

A lovasseregnek „öszve húzása” helyei: *Terebes, Gálszécs és Kohány* helységek.

A személyes felkelés kötelessége alól magát elfogadható okkal kimentett nemesség fejeváltásául „capitis pénz”-t fizetett. (4. l.)

Főispán meghagyta a szolgabíráknak „a tisztségektől leendő megfosztás terhe alatt”, hogy az 1797-ik, 1800-iki, és 1805-iki „insurrectionalis restantiák”-ból annyit, mint 1805-re fizettetett, 1809-re pedig az 1805. évi kivetésnek „duplumá”-t május hó 10-éig „minden kifogás nélkül” hajtsák be*. A járásonkinti „insurrectionalis restantiák kicsinálását”-val gróf Sztáray Albertet, Püspöky István és Kazinczy Ferenc táblabírákat, Kolosy József aljegyzőt, Bodó Lajos és Inczedy István „perceptorok”-at bízták meg.

A negyedik ülésben (ápr. 28.) hallgatták meg Egerfarnosi Kandó Gábor „stabilis tisz”-t, később a felült lovas nemesség „ezeredes kapitányá”-nak szóbeli előadását, melyre határozták egyebek között, hogy:

1. az egész lovassereg ápr. hó 27-étől kezdve napi zsoldot kap,
2. a tisztek felkészítésére ajándékozott pénz a „stabilis” kezénél legyen,
3. a trombitások fizetése havonként egynek egynek 34 rénes forint

Az ötödik ülésben (ápr. 29.) elhatározták, hogy minden közvitéznek 16 krajcár legyen a napi zsoldja.

A hatodik ülésben (május 1.) határozatba ment, hogy mind a lovasságnál, mind pedig a gyalogságnál minden katonának két pár fejérruha adassék.

A hetedik ülésben (máj. 2.) a nemes gyalogsereg gyülekező helyeiül *Ujlak, Barancs, Magyarjestréb és Czéke* helységeket tűzték ki. Ugyanekkor vették tárgyalás alá pontról-pontra „Ő excellentiája Kandó Gábor a ns. lovassereg vezérének” hivatalos jelentését is. Erre hozott határozatában gondoskodott ez a „vármegyének képét viselő” állandó bizottság (42. 43. és 77. l.) a többi között arról is, hogy:

1. a katonaságnak élelmezésére mindenkor jó és elegendő hús legyen készletben,

2. a tisztek szabadságolása a „fővezér” Kandó Gáborra bizassék,

3. úgy a tisztek, mint a strázsamesterek s „furir”-ok, vagyis a hadi pénztárak számadásait vivő szakértők, („hadi íródeákok”-nak nevezi az Ónodi

* A közgyűlésnek ápr. 26-iki határozatából tudjuk, hogy a „sumptuum projectum”, vagyis a vármegye részéről 1809-re megajánlott insurrectionalis költség kerek számban 280,000 rénes forint volt. (Jk. 194. l.)

Rendszabás) úgyszintén a „reguláris“-ok, vagyis a rendes katonaságnak mindenik tagja a „hitnek letétele idejétől“ számítva kapja fizetését,

4. állandó chirurgusok (seborvosok) rendeltessenek ki segítségül a vármegye orvosa, névszerint Forthmayer János oldala mellé,

5. A vármegyei raktárban találtató kardbojtok és kardszijak a tisztek számára kiadassanak,

6. úgyszintén száz kardot és ugyanannyi tarsolyt is adjon ki a „gazdálkodó commissio“.

Május 3-án, a nyolcadik ülésben, felolvasták a nádorispán cs. kir. főhercegnek április 27-ik napján 1014. sz. a. kelt és a „sebesen futó postáról épen ezen szempillantásban vett rendelés“-ét, — úgyszintén a kerületi tábornok (districtualis generalis) gróf Hadik Andrásnak szintén akkor kelt levelét „melyben az insurrectiót annyira sürgeti, hogy akar légyenek felruházva, akár nem, a generális Hertelendy által megteendő mustra (hadi szemle) után azonnal Eger felé marschba tétessenek“, — végtére pedig felolvasták Hertelendy Gábor generálisnak május 2-áról keltezett levelét, melyben tudtúl adta, hogy május 4-én Sátoralja-Újhelybe érkezik és másnap mustrát tart.

Ez a nem várt hamarság megdöbbentette a vármegyének „permanens deputatio“-ját. Azért így nyilatkozik jegyzőkönyvében: „Valamint eddig, úgy ezután is ezen Nemes Zemplény Vármegye, minden több szomszéd vármegyebelieket sokkal meghaladó, mind az ajánlás mennyiségbeli, mind a teljesítés eszközésében való Hazafiúi Buzgóságához képest ezen deputatio mindent fog elkövetni a teljesítendő kötelezésében Hazafiúi kötelessége szerint, amint is ámbár az Insurrectio csak ezelőtt egynehány nappal u. m. 24 Apr. proclamáltott, mely előtt minden felsőbb rendelések, egyedül a Békesség idejébeli, az új Törvény által hoszas formalításokkal körülrít, a törvényes számot illető és minden felruháztatást kizáró Lustrát illetik: mégis immár az Lovasság concentráltott és az zászló alá eskettetett, a Gyalogság assentatiója is rövid terminusba vétetett, a tisztek kiválasztattak majdnem hat hetekkel ezelőtt . . . hogy a Felséges Nádor Ispány parancsolatja szerint mennél előbb az Insurrectionalis nép kimasirozzon rendeltettek az Eő Királyi Hercegsége kegyes Leveléhez csatolt Insurrectio pontyaira e következők.“

A nádorispán levele huszonnégy pontot tartalmazó volt, melyek közül csak egy kettőt vett „tudományul“ a deputatio, a többi pontra nézve pedig rendelte:

1. immár (vagyis máj. hó 3-án) a lovasság concentráltatva lévén és meg is eskettetve, a nádorispán levele első pontjának már előre elégtétetett,

2. a vármegyénel lévő nehéz fegyvereket könnyebbekkel cserélje ki (t. i. az országos hadi szertár),

3. a menés (marsolás) terminusa, a mely mentül rövidebb lesz, concertaltatik Hertelendy generálissal.

4. a tabellák obester Kandó Gábor urnak átküldetnek,

5. midőn megindul a sereg (masirozása kezdődött a gyalogságnak Terebesről Újhelybe május 12-én, a lovasságé ugyanonnan ugyanaddig május 14-én) kurir — vagyis a hadi jelentésekkel nyargaló gyors híradó — lesz Kolosy főhadnagy,

6. a Nagy Imre főpénztárnoknál lévő 10,000 rénes forintot, az u. n. „subsidiális pénz“-t Budára fel fogják küldeni.

Május 6-án a nemes lovassereg vezére, Kandó Gábor, elszomorító jelentést tett a permanens deputatiohoz. A jelentés csupa panasz és a körül forog, hogy: a vásárolt lovak igen nyomorult állapotban vannak; hogy a tiszt urak seregeinktől eltávozván bucsúzni mentek haza (egy hétre) majdnem tiszt nélkül van a sereg, tehát lovasság és gyalogság egyaránt; hogy a lószerszámokat küldjék már, mert azokra is égető szükség van. E tanácskozáson

ott volt már Hertelendy brigadéros is és neki is része volt az akkor hozott következő határozatokban:

1. a svadronyok számából egy kovács és egy trombitás kimaradván nem 146, de 148 főből fog állani egy svadrony és így a zempléni lovasseregnek május 14-én induló három svadronya 534 főből álló legyen,*

2. a május 12-én induló gyalogság négy compániából áll, egyenkint 201, összesen 804 emberből;** így tehát az első felkészültség, lovas és gyalog felkelt nemesség száma együttl 1338 főnyi,**

3. a brigadéros generális Hertelendy május 11-én tart szemlét Terebesen és azután a gyalogság egészen, a lovasságnak pedig egy hadosztaga (divisio) megindul Eger felé.

Ez volt a „prima planista“, vagyis az 1809-ben Zemplén vármegye felkelt nemessége részéről a napóleoni hadakkal szembe szállani készülő seregnek a legelseje: lovasság megfelelő és elegendő lovak nélkül, gyalogság kellő és korszerű fegyverzet híjával.

Amivel nyakra-főre erősíti a deputatio: a lovassághoz rendeli „regement főorvosá“-nak Stiller orvost, később (máj. 19 én) a megye főorvosát, Meczner Pált, főseborvosnak Hönsch Györgyöt, alorvosoknak pedig Nagymihályból Csiky Józsefet és Tokajból Bukó Márton felcsereket, a gyalogsághoz Fábrián nevezetű alorvost.¹

„Puska vagyon itten“ — írja a permanens deputáció — 768 (tehát még május 6-án is hiányzott 570 db. puska, mert kellett összesen 1338 db.) dob 8, trombita 2 (ez is rekedt lehetett, mert) még „quaszi“-t kellett hozzá kiegészíteni“ — — — (21. l.) hogyha pedig „nyeregzserszámok az kimasirozásnak idejeig elegendő számban nem szerezhetődnének, pokrócok requiráltassanak, mely szerint legalább erre ülhessenek a' nemes vitézek.“ (22. l.)

Minden esetre pedig, a generális Hertelendy Gábor kívánságához képest, szükségesnek találattott, hogy a Terebesről hadba szálló lovas és gyalogos seregnek elindítása előtt egy főtiszt induljon előre Egerbe és ottan általvén a felsőség parancsolatát, eleibe jöjjön Köröm községig a marsoló nemes seregnek és adja tudtára, hogy Miskolcz és Eger között — ha ugyan a Gácsország felől egyre rémesebben hirlő lázadásnak kitörése vissza nem téríti a sereget — hol fog letelepedni és feküdni. Főtiszt kurirnak kinevezetett Kolossy Ignác főhadnagy. A marsoló sereg ételmeztetésének (alimentatiójának) gondja Lónyay Gábor első alispán vállaira nehezült „a hegyaljai nép megkíméltetésével“, mely csak arra köteleztetett, hogy a tokaji éléstárhoz (magasimhoz) száz fuvarszekeret szolgáltatasson.

A tizenkettedik ülésnek jegyzőkönyvéből (május 9.) megtudjuk, hogy a Terebesen május 11-én megtartott „lustra“ alkalmával magukat a maguk költségén állítandó gyalog felkelő vitéz adására kötelezett, azonban még máj. 9-én is restáns nemesek fejenként 382 r. forintot tartoztak beszolgáltatni, ugymint:

„Capitalis summa“	10 rénes forint
Emberállítás díja	200 „ „
Annak ruházatára	72 „ „
Büntetés	100 „ „

* Elindult: 516.

** Elindult: 619.

*** A valóságban: 1135 ember.

¹ Seborvosokul itthon maradtak még: Besseney György Tállyán, Bátor Ádám Bottyánban, Györy István Tállyán, Oláh János Ladmócson, Pap János Kistoronyán, Peregényi György Varannón és Vojatsek János Szinnán. Sem több, sem kevesebb orvos száz évvel ezelőtt egész Zemplénben, mint összesen csak: 14. Azért a sebesültek ápolására, ha a szükség úgy kívánná, még a borbélyok (tonsorok) mozgósítását is tervbe vették. (A „Series“-ből.)

Ez a 382 r. frt. „rajtok mindjárást, egyenes foglalás által fog megvétetni.“ (25. és 27. II.)

A restánsoknak száma nem sok, mindössze is 66 egyén, a mi az első felkészültségnek (összesen 1135 vitéznek) gyenge 5%-je.

Távolmaradtak (absentes) az első felkészültségből:

(Számszerint: 66.)

Asztalos Sándor	Kerekjártó Sámuel	Ötő István
Bakos István	Kertész József idb.	Pap József
Baranics János	Kertész József ifj.	Pócs Tamás
Baththa Benjamin	Kiss József	Preputni Dávid
Benkő István	Kláray János	Révész József
Csúry György	Kocsurda János	Rola János (B.)
Darbóczky István	Koleszár Mihály	Rosnyay János
Debreczeni András	Kovács Mihály	Sarlay József
Delpényi Ferenc	Kozma János	Sántha József
Dobronoky István	Kún Sámuel	Simon István
Egry László	Lefkovics Gergely	Soltész Sámuel
Estók János	Liszkey Sámuel	Svetzko István
Gergely József	Losonczy József	Szabó József
Harcza István	Luby János	Szekeres Pál
Hegedűs Ferenc	Mády Ferenc	Szenczy Imre
Hegedűs György	Molnár György	„ Pál
Hegedűs János	„ István	Takács Mihály
Hegedűs Sámuel	„ József	Tamaskovics József
Hubay Sámuel	Nagy András (Tokaji)	Tamás Mihály
Jacskó Mihály	„ István	Tokay József
Jász János	„ József	Toperczer János (Mádról)
Kalassay Antal	Novák Mihály	Zabik Pál helyettes.

A terebesi mustrán általment „valóságosan és summásan“ a lovasságból 526 ember,* maradt még kiállítandó fej 47. Úgyszintén általment a négy kompánia gyalogságból 535 ember,** tehát még kívántott 297 ember. A lovasságnál, még május 11-én is, különösen gyenge lábon állott a harmadik század; azért Hertelendy „mustrans generalis“ rendelte, hogy máj. 14-én csak két század induljon azonnal, a harmadik század pedig, mely „még nagyobb részében ló nélkül és egyéb készülétek híjával szűkölködik“ csak május hó 21-én induljon Terebesről — per: Újhely, Liszka, Szerencs, Köröm, Emőd, Kövesd — Eger felé. (21. és 29. II.)

A vezérkar, Kandó Gábor ezeredes kapitánynak vezérkara, a ki a vármegyének lovas és gyalogos serege felett parancsnokolt, az ápr. 25-iki közgyűlésen, választás útján így alakult meg. Svadronyos kapitányok: B. Barkóczy Antal, Szirmay Ferenc és Katona Sámuel. Másod-kapitányok: Nagy Ferenc, Körtvélyesi István és Bernáth László. Főhadnagyk: Molnár Antal, Kolosy Ignác, Pilissy János, Kovács Flórián, Bárczy István és Szepessy Károly. Alhadnagyk: Orosz Károly, Ormos András, Püspöky József, Gergelyi Máté, Derekassy István és Pilissy Gábor. — A gyalogságnál kompániás kapitányok: Thuránszky Miklós, Szentmariay József, Szentmihályi István és Ocskay Károly. Főhadnagyk: B. Reviczky János, Botka András, Szentlélek Antal, Füleky József. Alhadnagyk: Füzeséry Tamás, Vámosy Mihály, Görgy Károly, Jantó Dániel, Thury Sámuel, Tasnády Péter, Inczedy Sámuel, és Galambos László

* Marsba indult máj. 14-én csak 516. Tíz ember nem indulhatott, mert nem volt lova.

** De akiknek a száma Köröm helységben (máj. 17-én) már 619-re emelkedett.

Igy ők összesen harmincnégyen képezték vezetőségét az 1809. május 12-én, illetve május hó 14-én hadba szállott 1134 főnyi zempléni nemességnek. (Pócz: 188. sz: 295. és közgyűlési jk. 177—180. l., hol az ellenjelöltek nevei is fel vannak sorolva.)

Ennek az összesen 1134 főnyi felkelt nemességnek teljes hitelű névsorát, bele véve a „zsoldos”-ok neveit is, itt közlöm:

A zempléni insurgenseknek első felkészültsége.*

(Szám szerint: 1134.)

Almásy András	*Balogh Imre	Bereghy Pál
Almásy István	* „ János (I.)	*Bernáth László
„ Márton idb.	„ „ (II.)	*Bertók Imre
„ „ ifj.	„ „ (III.)	* „ János
Andó János	„ „ (IV.)	Bertha István
*Andrásy József	* „ József idb.	Berzy János
Andróczky Pál	* „ „ ifj.	Bessenyei János
*Angyal Imre	* „ Márton	*Beszterczey János idb.
Antal Mátyás	Bany (?) János	* „ „ ifj.
*Antalóczy Imre	Baranyay Ferenc	*Béla Pál
* „ János	Barathy Sámuel	Bélyi János
Antonyi János	*Baráth István	*Bélteki István
*Aranyos György	* „ János	Bérmay Ferenc
*Arday József idb.	* „ Mihály	*Bihary András
* „ „ ifj.	Barivy Pál	* „ Ferenc
* „ László	*Barkóczy Antal báró	* „ István
* „ Mihály	Barthos József	Biró Ferenc
Aszalay András	Battha Ferenc	* „ József idb.
*Asszony István	* „ György idb.	* „ „ ifj.
*Asztalos Elek	* „ „ ifj.	* „ Pál
„ Ferenc	* „ János	Bodián Mihály
Ádám István	*Bánn János	*Bodnár Ferenc
Árvay József	*Bányay József	„ György idb.
*Baghy István	*Bárczay Gábor	„ „ ifj.
Bagoly István	„ Pál	„ „ István idb.
* „ József	*Bárczy István	* „ „ ifj.
„ Pál	Bátkay András	* „ József
*Bajory Mihály	Bátky János	Bodok László
*Bakos Péter	*Bekényi Ferenc	*Bodó Ferenc
Bakó Mihály	* „ János	*Boka János
Baksay Gábor	Belly István	„ Sámuel
* „ István	Benedek Mihály (zsoldos)	Boldizsár János
Balázs András	Benke Ferenc	* „ József
„ György	„ József	Bolyberly Gábor
*Balázsházy István	*Benkő Ferenc	Borbély Márton
„ László	„ István	* „ Mihály
Balla Mihály	„ János	Borda György
Balogh András	„ Mihály	*Boros András
* „ Antal	Beno János	„ Pál
* „ Ferenc idb.	Benyiczky Pál	Borsody Mihály
* „ Ferenc ifj.	*Bereczky János	Bory Gedeon
„ István	Berecska Éliás	*Bosnyák Pál

* Csillag a név előtt azt jelenti, hogy az lovas volt. A többi gyalog.

Botka András	* „ „	*Erdey András
* „ Antal	* „ „	*Erdély István
* „ István	* „ Péter	Erdélyi Gábor
* „ Sámuel	* „ Sámuel	* „ György
Bökönyi István	Csorba András	* „ István
Böszörményi Nagy István	„ György	* „ János (I.)
Brigóczy János	Csörgő János	* „ „ (II.)
Buczkó Ferenc	Csuka József	* „ „ (III.)
*Budaházy Péter	Csury Gábor (zsoldos)	* „ „ (IV.)
Buday János	*Csürpek József (számtiszt)	Ethely József
* „ Mihály	*Dajka János idb.	Éles László
Bujdos István	„ „ ifj.	Faragó János (zsoldos)
*Bukó János	Dalejcsik József	Farkas Mihály
* „ József	Dargóczy István	Faskó Sámuel
„ Czakó Antal	*Dálnoky András	*Fazekas András
Czapara János	* „ János	„ Győző
Czáry István	Debreczeni András	„ János
*Czeglédy István idb.	*Delucs (?) Péter	Feczák János
* „ „ ifj.	Demeter János (zsoldos)	Fedor Tamás
„ János	„ Pál	*Fegyvernek István
* „ Pál	*Demján György	„ János
Czeper János	* „ István	Mihály
Czikó Mihály	Demkó György	*Féj János
„ Csáder Márton	Derbal Ciril (fizetési kürtös)	*Fekete András
*Csákyay András	Derecskey György	„ István
* „ Mihály	*Derekasy István	* „ Lajos
Csákó János	*Dézsy János	* „ László
*Cseh Benedek	Dienes János	Fekszty András
*Csehy András	Diószeghy Dániel	*Ferenczy István
* „ János	Divecz János	* „ Mihály
* „ Péter	*Dobay Károly	*Fidler Ferenc báró
* „ István	Dobos István	Fileky József
Cseke János	* „ József	Finisch József (szabados)
Cselovszky Mihály	Dobozy László	*Finta Gergely
Cseluh (?) György	*Dobray Mihály	Fodor István
Csengery Pál	Dobránszky János, zsoldos	* „ János
Cseppel István	Dobza János	Fogarasy Antal
„ János	*Dohos István	*Fortmayer János (főorvos)
Cserepes István	Dománzky János	Fortunyák N. (fizetési dobos)
Cserépy György	*Domby László	Foztó István (zsoldos.)
* „ Imre	*Dózsa István	*Főző István
* „ István	Dudás Mihály idb.	* „ József
*Csermely Elek	„ „ ifj.	„ László
* „ Károly	*Egry István	Franczia Mihály
Cservenyák Pál	* „ János	Frehlich Jakab
Csicsery András	* „ László idb.	*Füzeséry Tamás
*Csikos Ferenc	* „ „ ifj.	*Gaál Antal
* „ István	* „ Mihály	* „ Imre
* „ János	Elek Gábor	* „ István
Csipke István	Eleky János	Galambos György, zsoldos
*Csizsár István	Eperjesy András	* „ Károly
*Csizy János	„ János	Galgóczy István, idb.
Csolyka Mihály	* „ József	„ „ ifj.
*Csontos István számtiszt	„ Mihály	* „ László

- *Gazdag János
 Gáspár András
 Gegus Dániel
 Gelley István (zsoldos)
 Gergely György
 *Gergelyi Máté
 Gobóczy József
 Gobócsy János
 „ József
 Gombos József
 *Gorliczy (Golitzay) István
 Gosztanyi Antal
 *Gotthard Gáspár
 *Göbölly Péter
 *Gönczy Dániel, idb.
 „ „ ifj.
 * „ Dávid
 * „ Gerson
 * „ István
 * „ János
 * „ József
 * „ Péter
 * „ Sámuel idb.
 „ „ ifj.
 Görgey Károly
 Gözsy (?) András
 Gözz István
 Greczula Mihály
 *Grigóvsky Ferenc
 Guba Mihály
 Gulszky Simon
 *Gyöngyösi János
 *Gyöngyösi Mihály
 Győre István
 Győrfy István
 Győry Pál
 *Gyurkovics Elek
 * „ Pál
 „ Haicsko István
 Hajdu György
 Halmy József
 *Haluska István (kürtös.)
 Hamrik György
 Hamvay István
 Hanoszy János
 Haraszthy József
 Harbulya Mihály
 Hatranics András
 *Hatvanyi István
 Hazy (?) Sámuel
 Heczei Nagy István
 *Hegedűs Imre
 * „ János
 * „ József
- Hegedűs Márton idb.
 „ „ ifj.
 * „ Mihály
 * „ „ ifj.
 *Hegymeghy András
 Herczföld Ferenc
 *Héczei István
 * „ József
 Hilko János
 Hirko János
 *Hlavathy Imre
 * „ István
 * „ Mihály
 * „ Pál
 Hoffer János
 „ Mihály
 *Holczmann György
 Holup Pál
 *Horváth György
 * „ István (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 * „ „ (IV.)
 * „ „ (V.)
 * „ János (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 * „ József (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ Mihály
 * „ Pál
 Hosszú András
 *Hönsch Pál (főseborvos)
 Hradinszky István
 *Hurka András
 Huszár András
 „ István
 Huszthy András
 „ István
 „ János
 Huszti János (zsoldos)
 *Hutka András
 *Iglay Ádám
 „ János
 Illés István
 „ Mihály
 Illésy Dániel idb.
 „ „ ifj.
 Inczédy József
 „ Sámuel
 Istokov György
 *Iván Péter
 *Ivánkay István
 Ivány János idb.
- Ivány János ifj.
 *Izsépy János
 * „ Károly
 „ Jaczkó Mihály
 Jakab György
 Jakoda Mihály (zsoldos)
 Jakubovics Ignác
 Janka András
 Jassza (Jászay ?) József
 *Jákó István
 Jánosi István
 „ József
 „ Mihály
 „ Sámuel
 *Járdán Sámuel
 Jedinák János (zsoldos)
 *Jeney István
 Jóbágy Sámuel
 Jóny Ferenc
 Józsa József
 Juhász András
 „ Mihály
 „ Kaczián Márton
 Kajba János (zsoldos)
 *Kandó Gábor
 Kaposy László
 „ Pál
 Karabélyos Ferenc
 Karalolyi (így) János
 Karla (Kalla ?) István
 Karácsonyi István
 Kardos István
 „ József
 *Kassay Dániel
 * „ János
 * „ József idb.
 „ „ ifj.
 *Kaszner Jenő
 *Katalin László
 *Katona Sámuel
 *Kató István
 * „ Mihály
 Kattovszky István
 Kazay Sámuel
 *Kállay György idb.
 * „ „ ifj.
 * „ István idb.
 * „ „ ifj.
 * „ József (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 * „ „ (IV.)
 Káplár István
 *Kecskeméthy András

*Kemelen András
 * „ Pál
 Kender András
 *Keresztész István
 * „ József idb.
 * „ „ ifj.
 *Keresztúry István, idb.
 * „ „ ifj.
 * „ János
 * „ József
 Kertész János
 „ József idb.
 „ „ ifj.
 „ Mihály
 Képes Elek
 * „ Ferenc idb.
 * „ „ ifj.
 * „ József idb.
 * „ „ ifj.
 *Kigyósy Antal
 Király István
 *Kiss Ferenc
 * „ Imre
 „ István
 „ „ (fourir)
 * „ János
 „ József
 „ Péter
 * „ Zsigmond
 *Koczok János
 Kocska János
 Kocsurda György
 Kolbásy József
 *Kolosy Ignác
 „ István
 * „ János
 Kolláth János
 Komáromy István
 * „ József (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 *Koncsoly István
 * „ László
 Kontra János
 Konzay György
 *Koós Mihály
 Korcsmáros János, zsoldos
 *Korecsnyi (?) Mihály
 *Koroknay Ferenc
 Kothány Pál
 Kovalcsik János
 *Kovács András
 * „ Benjámin
 „ Dániel

*Kovács Ferenc idb.
 * „ „ ifj.
 * „ Flórián
 „ Gábor
 „ György
 * „ István idb.
 * „ „ ifj.
 * „ István (zsoldos)
 * „ János (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 „ „ (IV.)
 „ „ (V.)
 * „ József (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 „ „ (IV.)
 „ „ (V.)
 „ Mihály
 „ Pál
 * „ Sámuel (I.)
 * „ „ (II.)
 * „ „ (III.)
 *Kozma Ferenc
 * „ Imre
 * „ István idb.
 * „ „ ifj.
 * „ János
 * „ József
 * „ László
 *Kóczy (Kócsi) Ferenc
 * „ Pál
 *Kónya János
 „ József (önkéntes)
 *Kóródy Ferenc
 *Költő József
 *Körtvélyesi István
 Köteles András
 Kövesdy András (zsoldos)
 *Kövér István
 *Kövér József idb.
 * „ „ ifj.
 * „ Sámuel
 *Krausz József
 Kredatusz Mátyás
 *Krempermájer József
 Kriskó Mihály
 Kristóf János (zsoldos)
 Krompajer Imre
 *Kruczik Pál
 Kulcsár József
 *Kulmann Pál
 Kurucz Győző
 Kusnyir János

Laczkó István (zsoldos)
 Lacsnai János
 „ Tamás
 *Ladomérszky Mihály
 *Lakatos András
 * „ István idb.
 * „ „ ifj.
 * „ János
 Lamos András
 *Lang András
 * „ János
 * „ Mátyás
 „ Mihály
 *Lavotha János
 *Láczay Pál
 *Lánczy András
 „ György
 „ József
 * „ Sámuel idb.
 „ „ ifj.
 *Lehoczky János
 „ László
 *Lehotay János
 Lengyen Mihály (zsoldos)
 *Lengyel Sámuel idb.
 * „ „ ifj.
 Lenkey István
 Lingvay János
 *Lipcsy Pál
 Lipták István
 Liphay József
 „ Mihály
 *Liszcai Pap János
 * „ „ József
 *Losonczy József
 Lökös Mihály
 Lukács György
 „ Mihály
 *Lukácsy Máté
 Lustrik Mihály
 Luteránus János
 Magyar Gábor
 Magyar György
 * „ János
 „ Miklós
 Majoros Sámuel
 Makay István
 *Maklár Gábor
 „ István
 * „ János
 * „ József idb.
 * „ „ ifj.
 Malinák János (zsoldos)
 Malinyák János

Marcsky Pál
 Markó János
 *Marikóvszky József
 Marinyi József
 Marky János
 Marosy Gábor
 *Mathey József
 Matolay Pál
 Matta János
 Mazurák Tamás
 *Mayer József
 * " Pál
 * " Péter (számvivő)
 Mády Ferenc
 " István
 " József
 Márton Mihály
 " Sámuel
 *Meczner Pál dr.
 *Megyesy Mátyás
 * " Mihály
 *Meskó Mihály
 *Mezey Gábor
 " János
 *Mészáros András
 Micza Mihály
 Migléczy József
 Mihalkó József
 *Mikecz Mihály
 *Miklósy János
 *Mikola Ferenc
 Mikula István
 " László
 *Miták Ferenc
 Mohos (?) András
 Mokány György
 *Molnár Antal
 * " Ferenc idb.
 * " " ifj.
 * " Gábor
 " György
 " István
 * " János idb.
 " " ifj.
 * " József
 * " Mihály
 * " Pál (I.)
 " " (III.)
 " " (III.)
 " Péter
 * " Sámuel
 *Morvay János
 " József
 Motinko János

*Móricz Ferenc
 *Nagy András
 *Nagy Elek
 * " Ferenc
 " Gábor
 * " György idb.
 " " ifj.
 * " István
 * " János dandár kiűrtös
 * " " idb.
 * " " ifj.
 * " idb.
 *Nagy József (I.)
 * " (II.)
 " (III.)
 " (IV.)
 * " László idb.
 " ifj.
 * " Mátyás
 * " Mihály (I.)
 * " (II.)
 * " (III.)
 " (IV.)
 " Péter
 * " Sámuel
 " Sándor
 Nácán János
 Nádas István
 Nádaskay György
 " István
 *Nádházy Ferenc
 " István
 Nágel Antal
 *Nehész István
 *Nemes Antal
 * " János (I.)
 " " (II.)
 " " (III.)
 Neszthy (?) Mihály
 Négyesy György
 " János
 Németh Ádám
 * " Ferenc
 * " Imre
 " István
 * " János idb.
 " " ifj.
 * " József idb.
 " " ifj.
 * " Pál
 * " Sámuel idb.
 * " " ifj.
 Némethy János
 Novák János

Novák József (zsoldos)
 Novák László (önkéntes)
 Novotnik Ferenc
 *Nozdroviczky László
 *Nyáray Ferenc
 *Nyomárkay József
 *Ocskay Elek
 *Ocskay Károly
 Olajos József
 Oláh András
 * " Elek
 * " Ferenc
 " György idb.
 " " ifj.
 * " István (I.)
 " " (II.)
 " (III.)
 " János (I.)
 " " (II.)
 " (III.)
 " József
 * " Pál idb.
 * " ifj.
 * " Péter
 *Onakay János
 Ondy Benedek
 Oravecz János
 Orbánszky János (zsold.)
 *Ormos András
 Oros András
 Orosz István
 " János
 * " Károly
 * " Mihály idb.
 " " ifj.
 *Oroszi Mihály
 *Ortutay Antal
 " Sámuel
 " Pál
 Ottó Ferenc
 *Ördögh Mihály
 Ösze László
 Öszy János
 Ötő István
 Ötves István
 " Paskó Mihály
 *Pajor László
 Paksy József
 *Pallay András
 * " János
 * " József
 *Palásthy János
 * " László
 Palombay József

Szathmáry Sámuel	Szőke István	Török András
Szecse János	Szölősy István	* „ István
Szebő János	* „ János	* „ József
Szedlák János	Szlivinszky Péter	Törös András
Szegedy András	Sztraha György	„ Mihály
* „ István	Szurok György	Trembacsok Prokóp
* „ Mihály	Szveskó István	Trencsánszky János
* „ Sámuel	Szücs József	Trencsényi József
*Szeghy Benedek	Takács János	*Trombitás Mihály
* „ István	*Tamaska Mihály	*Tulcsik Antal
* „ Sámuel	Tamaskovics József idb.	*Turányi János
Szekera László	„ „ ifj.	„ Sámuel
Szekerés Pál	Tarafanta János	Turóczy Dániel
*Szeles György	*Tarpay István	„ Ferenc
*Szenczy Antal	Tary János	* „ Gábor
* „ János idb.	Tasnády Péter	* „ Mihály
* „ „ ifj.	Tatár István	Turray József
* „ László	„ Mihály	*Tüdős András
* „ Mátyás	„ Sámuel	* „ István
* „ Pál	*Tárczy Antal	* „ János idb.
Szendrey János	* „ Ferenc idb.	* „ „ ifj.
* „ József idb.	* „ „ ifj.	Ujlaky Imre
* „ „ ifj.	*Teresztényi István	Unghváry István
* „ Mihály	*Terhes István idb.	Urbán Mihály
* „ Pál	* „ „ ifj.	* „ Zsigmond
Szentesy József	Ternyik János	*Vadászy István
Szent-Györgyi Lajos	Ternyiky János	Vagner János (zsoldos)
Szent-Lélek Mészáros Antal	*Téglásy Sámuel	*Varga István
Szent-Marjay István	Thury Sámuel	* „ Mihály
„ József	Thuránszky Miklós	S. Varga János
Szent-Mihályi István	Tiszta Mihály	Vastag András (zsoldos)
*Szent-Pétery János	Tokay József idb.	Vaszily János (zsoldos)
* „ József	„ „ ifj.	Vay János (fourir)
*Szepesy Károly	Tomasov Mihály	*Váczy László
* „ László	Tóbiás István	*Vágó József
Szepsy János	*Tóth András	Vályi András
*Szécsény Sámuel	* „ „ (zsoldos)	* „ Ferenc
Szécsy János	* „ Gábor idb.	* „ József
Székely István	* „ „ ifj.	* „ Mihály
„ János	„ György idb.	„ Pál
*Székelyi József	„ „ ifj.	Ványay János
Széles András	„ István idb.	Vámosy István
*Szigethy János	* „ „ ifj.	* „ György
*Szilágyi István	* „ János (I.)	* „ Mihály
* „ László idb.	„ „ (II.)	*Várady Ferenc
* „ „ ifj.	„ „ (III.)	* „ Imre
* „ Sámuel	Tóth József idb.	* „ József
*Szombathy András	„ „ ifj.	* „ László
* „ János	„ „ (zsoldos)	Váraljay András
*Szomoroky Márton	„ Mátyás	Veres András
Szorosy János	* „ Pál	„ Adám
Szoták Elek	* „ Sámuel	„ György
„ József	Tóth-Pápay Sándor	* „ József
*Szők József	Tökölyi András	Vetész István

Végső István	Vitáriusz Ferenc	*Závoly István
Vojtó János	*Wagner Imre	*Zboray János
Volenszky János, zsoldos	*Wagner János	* „ Mihály idb,
Vida József	* „ László	„ ifj.
Vilyi Pap István	Zaborcsák Ádám	Zelenák Antal
*Vincze György	Zadusinszky Pál	* „ János
Vinnay György	Zamba Ferenc	*Zeliska János, kürtös.
*Viszlai András	Zapalszky Mihály	*Zelva János
Vitányi István	*Zákány András idb.	Zsencsik Mihály
„ János	* „ „ ifj.	*Zsiday Dániel
„ Pál	* „ János	Zsitvay Mihály
Vitáriusz István	* „ Lőrinc	Zsolnay Sámuel

A felkelt és felült nemes seregnek Zemplén vármegyéből történt eme kimasírozása után is „permanentiá“-ban, állandó vigyázásban, napról-napra megújuló serény munkásságban maradt a vármegye képét viselő eme „permanens deputatio“, melynek rengeteg dolga támadt még a második és, ha a haza sorsa úgy kívánná, a harmadik nemes sereg, az u. n. „kék ingesek“ és „zöld ingesek“ sikra állítása, egyszersmind pedig a felkészült fegyveres erőnek Terebesről történt kimasírozása után (máj. 14) katonai védelem nélkül maradt vármegyében a belső bátorság érdekének gondozása körül. A belső bátorság érdekét ugyszólván közvetlen veszedelem fenyegette Gácsországból, honnan híre jött, hogy a „haramia módon összev csoportozott, nem annyira hadakozó, mint rabló nép“ készül betörni (43 l.) és a mely veszedelemnek közel eshetőséggel fenyegető volta május 24-én Gyöngyös alól Lengyelország felé térítette Kándó Gábor vezérletével a zempléni első fegyveres sereget is (51. l.)

Az „önként ajánlottak“-nak folyvást leendő „assentatio“-jára Kazinczy Ferenc és Vladár András táblabírákat küldötte ki, Horváth Tamás főnótáriussal, az állandóul Sátoralja-Újhelyben munkálkodott bizottság. (34. l.)

A nádorispán parancsa értelmében gyülekező helyei voltak Zemplén vármegyében a további felkelésre szölitott nemességek:

Mád a tokajhegyaljai járásban

Újhely az újhelyi „

*Helme*cz a bodrogi közti „

Nagymihály a nagymihályi és a homonnai járásokban,

Varannó a sókúti, zsalobinai, dobriai és sztrópai kerületekben,

Homonna a göröginyei, papinai és sztakcsini kerületekben.

Tiszteknek pedig „kiválasztattak“ e következők:

A bodrogi közti kerületben: gróf Klobusiczky Vince és báró Sennyey János, a homonnaiban: Okolicsányi János és Szulovszky Menyhért, — a varannaiiban: báró Lusinszky Pál, Jekelfalussy József és Boronkay Gáspár, — a sátoralja-újhelyiben: gróf Csáky Imre, Szirmay András és Kazinczy István, — a nagymihályiban: gróf Sztáray Albert és Szirmay Pál. (32. l.)

És rendelte a „permanens deputatio“, egyebek között, hogy „minden „alkalmas lustrált nemes, vagy *nemtelen*, illetve félnemes (agilis) az centralis helyeken köteles lézen megjelenni az kiválasztott tisztek előtt“ (31. l.) rendelte továbbá, a nádorispán parancsa értelmében, hogy mindenik olyan gyülekező helyre fél mázsa puska, öt mázsa ólom és négyszáz „puskakő“ vagyis kova szállíttassék, — mindezek pedig „egyedül ezen Megye belső bátorsága felbomlása esetire (melytől az Isten óvjon) és semmi nemű más végre,“ (32. l.) és rendelte még, a király parancsolata, illetve az 1808. évi vonatkozó törvény értelmében, hogy:

1. az itthon maradt nemesség, kor különbsége nélkül seregelen a kitűzött helyekre, saját fegyverzetében és ruházatában,

2. a körülményekhez mérten hosszabb vagy rövidebb ideig gyakorlatoznak,

3. a földesurak, szavatosság terhe alatt, leginkább oly nemteleneket állítanak zászló alá, akik jó erkölcsűek, kis szőlőbirtokosok, avagy ingó és ingatlan vagyonnal szorosabban kapcsolók a haza érdekéhez. Ezeket a nemteleneket vadászpuskákkal kell felszerelni, akikből azután a „vadászok corpus“-a (Jägerkhor) fog alakittatni a nemesekkel együttesen. — A nemtelenek „szabadlevel“-et kaptak (36. I.)

4. a lovasság formaruhául kék inget fog viselni (equites pro uniforma indusium caeruleum habebunt)

5. mindenki 5 napra való élelmet hozzon magával; ha tovább tartana a gyülekezés, gondoskodni fog róluk a megelőző (t. i. az 1805. évi) nemesi felkelésnek pénztári maradványa (residuitas Cassae antecedaneorum Insurrectionum.)

Mindezeket a május hó 13-án tartott tizenötödik „sessio“-jában végezte így az állandó jelenlétben volt bizottság.

Május 14-én ültött a Terebesen felült nemesség első három „svadrony“-a indulásának órája. Ez a két svadrony lovas nemesség, rendes időben, útra kelt. De az is milyen fogyatékos felkészültséggel. Kandó Gábor „ezeredes kapitány“-uknak Ujhelybe már Liskáról küldött jelentéséből (máj. 15) tudjuk: a vitézeknek, kik előbb gatyában voltanak, nincs nadrágszíjok, a szerszámok keletlenek, szekerek a sereg után nincsenek. De azért a két lovas század csak marsolt előre. Nem úgy a „harmadik svadrony“ melynek készenlétéhez „a liztáknak egybevetése után“ még május 15-én is „60 ló hibázott“, mely hiánynak „legkisebb haladék nélkül“ helyre pótlásával a parnai és a gálszécsi lókereskedő zsidókat bízták meg, (35. I.) előbb a 10,000 forint „subsidiális pénz“-nek Budára leendő személyes eljuttatására máj. hó 14-én Galanthai Esterházy József gróf főispánt kérték meg. A felkelt nemes gyalogságnak — rendeli a bizottság — addig is, miglen egész ruházatja elkészülne, multhatatlan szűsége van legalább köpönyegre. De hol van a hozzávaló posztó? Ezt az országos öltöztető commissiótól május 14-ig is hiába remélvén: elrendelte a permanens bizottság, hogy készítsék azokat a helyi iparosok (34. I.) olyan posztóból a minőből tudják. Milyen tarka-barkát mutathatott azután ez az első seregbeli gyalogság, a zempléni kinézerek látása, Győr alatt jún. hó 14-ének reggelén, a csata megkezdésének napján, mikor szemben állott Jenő nápolyi alkirálynak csak kétféle, t. i. olasz-francia hadaival? No ez a fogyatékosan, de sokféleképpen öltöztetett zempléni gyalogság mutathatott legalább is vagy nyolcvan félé! Erről többet tudhatott ns. ifiabb Kossuth András, ki a gyalogság „auditor“-ává tétetett. (36. I.)

E közben folyt a további „assentatio“ szünetlenül. A béasszentált vitézeknek süveg kellett volna a fejére de nem volt. „Jóféle csizma“ is kellett volna, de nem volt (40. I.) Az „oeconomica commissio“, melyhez utasították a süvegek és csizmák ügyét, nem kalaposokból és csizmadiaikból állott, hogy süveget, meg csizmát ő maga csinálhatott volna. Süveget, csizmát és minden más vitézi kelléket tenger fáradtsággal az egész vármegye területén szétszórt szakbeli mesteremberektől kellett beszerezni. A nagy kapkodásban általános a zavar. Elöl is tűz, hátul is tűz. Május 20-án a lengyelországi Cancellária már *Munkács* várába menekül, a királyi kasszákat is oda szállítják. A „fixa pm. deputatio“ nem veszi el hidegvérét. Nem rendeli vissza az elmarsolt nemes regementet, hanem éjjel-nappal, szinte szünetlenül azon fáradozik, hogy harcra képessé tegye a második nemes regementet. A „secunda planista“-kat. Evégből május 20-án „az megyebeli kereskedőknél lévő puskaport és ölmot“ zárlat alá veszi, Lónyay Gábor alispánt pedig megkéri, hogy személyesen menjen a

nádorispán öhercegségéhez és tőle a szükséges fegyverek kiadását eszközölje, végül pedig a Lengyelországgal határos szorosokhoz kiküldi az alszolgabírák közül a ruszkaihoz Zelvay Istvánt, a viravaihoz Vitéz Jánost, a vidrányihoz Szulóvszky Józsefet, a sztrópkaihoz Szeghy Károlyt, hogy „minden legkisebb környüállásokra s a Lengyelország belieknek mozdulásaikra felvigyázással legyenek; jelentést minden környüállásokban lóhátas ember által tenni köteleztetvén.” A puskapornak, sérétnek és golyóbisnak zárlat alá vételére pedig Constantin Gábor, sárosnagypataki „magasinalis commissarius”-t küldötték ki. (52. l.)

Az egész vármegye véghosszában fegyverkezik, készülődik egyik végről a lengyel, másik végről a francia betörés ellen, hogy „feltartsa a közbátor-ságot és belső csendességet” (43. l.) Addig is, míg a „gyalog felkelő sereg”-nek elegendő tüzi fegyver érkezik „nemes és nemtelen renden lévő” adják be a kezeiknél lévő vadászfegyvereket „kiki az maga esmértető jegyét arra reá tévén.” (44. l.) És „minden puskához 50 vagy több kész töltést golyóbisal együtt, ha mind az töltések futó golyóbisokkal, vagy úgynevezett póstákkal is lesznek elkészülve.” (45. l.) Május 27-ikére pedig összehívták a vármegye közgyűlését, hol a „hadi ispotályok” kijelöléséről történt gondoskodás. A puskaigazításhoz érő lakatosokat Varannóról, Sárospatakról, Gálszécsből mind Újhelybe rendelték a megkívántató szerszámokkal.

Igy a második nemes felkelő regementnek Sátoralja-Újhely lett a szervező-kedő fő hadiállomása.

*

Május 23-án jött az első „curi” (lóhátas ember) Újhelybe Viraváról rosz hírrel.

Ns. Mauks Mihály alszolgabírónak „a szemes felvigyázó” lóhátas embere.

A levél arról tett jelentést, hogy Lengyelországból, felsőbb rendelkezésre, 362 főből állott „rekruta”-t, vagyis újonc katonát kísérték Virava zemplénnvármegyei határszéli helységbe állomásra. A rakoncátlan polyák rekruták felgyújtották a zsidó korcsmáját, a hol tanyáztak. A korcsma és istálló leégett, a korcsmáros zsidónak minden marháját megemésztette a tűz. Az égés okozta zavarodást arra használta föl 180 rekruta és még 11 régebben szolgált katona is, hogy Virava községből megszökött. Mauks alszolgabíró úgy vélte, hogy a katonai transportban voltak „szökött francia katonák” is. Egyben pedig, mert attól is kellett tartani, hogy a zenebonás francia és lengyel katonák a nép között zendülést támaszthatnának, felsőbb rendelést kért, hogy azok Gácsországba visszautasíttassanak. Evvel az esettel szemben tanácstalanul állott a „fixa permanens deputatio” és csak annyi gyakorlati utasítást tudott adni, hogy a viravai zenebonának a hire bejelentendő a kassai hadi biztoshoz. Nyilván ez a hadi biztosság tett intézkedést arra való nézve, hogy a Kandó Gábor vezérelte zempléni nemes regement, mely már akkor (május 23.) Gyöngyös körül táborozott és lefelé menetelt Győr irányába, Abauj vármegye irányába felfelé kanyarodásra kapott parancsot. 51 l.) A kapkodást és fejtelenséget jellemzi a katonai intézkedéseknél, hogy a Gyulay-regement depója szemára, mely a duklai szoros megszállására utasított, Hertelendy Gábor brigadéros generális a zempléni „fixa permanens deputatio”-tól kért Kassára puskákat. (54. l.) Szánandó állapotban volt a zempléni felkelt nemességnak „gyalog insurgents” része is, melynek vezére, Szentesy József „főstrázsamester” jelentette május 24-én hogy „az fejér ruhát ki nem kapván, eltetvesedett” a legénység. (55. l.)

Kapkodással és fejtelenséggel nem szabad illetni a permanens bizottságot, mely minden intézkedést megtett, amit tenni kellett és lehetett, pontosan, kellő időre, éjjel-nappal sebesen járatott leveleinek eszközölésével. Így a felkelt lovas nemességnak azt a negyedik századát is, mely a máj. 21-iki induláskor, felszereletlensége miatt, Terebesen visszamaradt és onnan Gálszécsbe rendeltetett

„státio“-ra, hat nap leforgása alatt (május 27-én) indulásra kész állapotba juttatta; nemcsak azt, de még 170 s egynehány főnyi gyalogos közvitét is Újhelyben. Ezt a „negyedik svadrony“-t azonban és ezt a második felkészült-ségű gyalogos kompániát is május 29 én Galícia felé — Abauj vármegyén át, Szina irányában, hol a nádorispán komandója szerint az első felkészült-ségű és Kandó Gábor vezérelte lovas és gyalogos zempléni nemes regimenttel kellett találkoznia — útnak indították (55. és 58.), a Gácsországgal határos szorosokra pedig, egyenként 24, összesen 120 főnyi „felfegyverkezett őrálló“-t, vagyis zempléni nemes határőrséget rendeltek ki. Ennek a határőrségnek szá-mára kiadott utasításban, egyebek között, ez foglaltatik: „sem Galiciából „Magyarországba sem pedig Magyarországból Galiciába, semminemű kigon-dolható szin alatt, akár léssen passusok (utlevélők) akár nem, az jönni vagy „menni akárő zsidókat be nem fogják bocsátani, a legszorosabb feleletnek „terhe alatt; az egyéb nemzetségbeli utasoknak pediglen passualis leveleket „szorosan körülneézni és ha azok minden gyanuságtól mentek lesznek, visálni, „azaz ezen szót Vidi (t. i. láttam) reá téven utjoknak fogják eresztetni, ellen-kező esetre az ilyeneket elfogatni tartoznak“ (59. l.). Végezetül pedig, mivel a Galiciában észlelt erős nyughatatlanságok és támadt zenebonák miatt csak-ugyan közel álló veszedelem fenyegette a belső bátorságot, nagy serénységgel fogott az u. n. „Bentmaradó sereg“ szervezéséhez is a Sátoralja-Újhelyben egész Zemplén vármegyére kiterjedően működő „fixa permanens deputatio.“ Ilyen bentmaradó seregnek volt tervezve a *zöld ingesek és gatyások* (66. l.) és a *kék ingesek és gatyások* (53. l.) csapata is. „Kötelezetnek még az fel-tisztek is szolgálatban zöld inget és olyan színű gatyát viselni.“ (85. l.)

Hanem ez a lengyelországi fészkelődés, melynek bizgatói, mint Mauks Mihály alszolgabíró látta és vélte, francia szökött katonák voltak, csak afféle jól kieszelt hadi csel volt, hogy t. i. a nádorispán, a magyarországi felkelt nemes-ség főkapitánya zászlaja alá seregőő vármegyebeli nemesi regimenteket meg-állítsa, később pedig, és főképp a felsőmagyarországi felkelt nemességet vissza-térítse, minden körülmények között pedig a napóleoni hadakkal szembehelye-zendő nádorispáni hadakat meggyöngítse.

A Napóleontól szorongatott császár úgy segített a helyzetet, hogy a lá-zongott Lengyelországba orosz haderőt kért és kapott (100. l.) rendet, vagy legalább is csendességet teremteni. Így azután az országnak északi határai felé irányított felkelt nemesség regimentjei — megszűnővén a Lengyelországból fenyegető veszedelem — ismét déli irányba voltak terelhetők. A zempléniek részéről Kandó Gábor is, a ki május hó 24 én még azt jelentette a „fixa per-manens deputatio“-nak, hogy „már nem Gyöngyös hanem Lengyelország felé kénytelen utazni“ (51. l.) visszafordulhatott hadi menetében Gyöngyös felé és déli irányba marsolhatott, sőt a zempléni sereg élén június hó 6-án már Budaórsre vonult Kerepesről. (Adalékok. II. évf. 203. l.)

*

Az 1809. évi június hó 14-ik napján megtörtént az első (egyszersmind utolsó) ütközet a magyar felkelt nemes regimentek és a franciák egyik dan-dára között Győr vármegye területén Felső-Megyer és Győr környékén.

A mieinkre végzetes kimenetelű győri csata hire június 21-én érkezett Sátoralja-Újhelybe. Kandó Gábor ezredesnek jún. 16-áról, a „komáromi Lóger-ből“ írott levele hozta meg a „fixa permanens deputatio“-nak a hírhirt, hogy a győri ütközet elveszett. Kandó levelét harminchatodik ülésében kapta, onnan publikálta a vármegyének ez az állandó bizottsága.

Erről a szomorú tárgyról emlékező jegyzőkönyve így szól (87. s. köv. lapokon) „1809 Esztendőben Juniusnak 22-ik napján S : A : Újhelyben Mltóságos „Lónyay Gábor Első All Ispany Elöl Ülése alatt G : Sztáray Alberth, B. Sennyey

„János, Boronkay Gáspár, Boronkay Zsigmond, Szemere László, Szemere István, „Kazintzy Ferentz, Kazintzy István, Puky István, Vékei Szirmay Antal, Tolcsvai „Szirmay Antal, Fő Tisztelendő Kovács Antal, róm. kat. plebános és Esztergom zöldszeje apátura (125. l.) Kátsándy József, Zoltán Pál Táblabírák Jelenlétekben, Horváth Tamás fő Notarius által tétetvén fel a köz végezések, tartatott permanens Deputatio alkalmatosságával. 36-ik ülés. No. 119. 1-o. Jelenlétvén az Első All Ispán, hogy a' minapi Győri ütközetnek el vesztése után méltó félelem lehetett, hogy az dühös Ellenség Budára, és onnét tovább az Országba akarna nyomulni, ugyan azért, mely szerint ki ki magát tudhassa mihez tartani, meg határoztatott, hogy ha az Ellenség Pestet el lepné, Vtölő Kazintzy István Egerbe, Vtölő Puky István Tábla Bíró pedig Miskoltzra küldetessenek, egyedül a' végett, hogy időről időre és napról napra tudósíthassák a' Megyét voltaképpen az Ellenségnek minden mozgulásai és lépései iránt, nehogy (amitől az Isten őrlye meg a' Megyét) véletlenül ezen Megye Lakos-sára száljon a' végső veszedelem.

„No. 120: 2-o: Kando Obester Junius 16-ikáru az Komáromi Lógerbűl az 14-iki Juniusi Tsátárol tudósitya a' Megyét, hogy tudniillik az Haza védelmében el estek az ütközetben, u: m:

„1°. Nemes Tóth János

„2°. dto Cseh Beniamin

„3°. dto Papp István

„4°. dto Major András

„5°. dto Domby László.

„meg sebesítették e' következők:

„1°. Báró Barkóty Antal kapitány

„2°. Gergelyi Máté hadnagy

„3°. Buday Mihály káplár

„4°. Tóth Dávid

„5°. Szatmáry Mihály

„6°. Pongrácz Paál

„7°. Szendrey József.“

*

A mieinkre nézve szerencsétlen győri, illetve megyeri csata, habár, „nagy és véres verekedés“-sel történt, még nem volt u. n. országos veszedelem. A kis hitűeket, hogy még minden jóra fordulhat és jóra is fog fordulni, iparkodott itt Zemplén vármegyében is meggyőzni az állandóságában és fáradtságot nem ismerő tevékenységében továbbra is megmaradt „permanens deputatio.“ Egyik irányú intézkedése most az volt, hogy publikáltatta a nádorispánnak komáromi „Hausquartélyá“-rul kelt rendelkezését, mely parancsolta, hogy a június 14-iki győri csatából elszökött insurgensek fogattassanak meg és küldetessenek vissza a sereghöz (E parancsolatnak mását, szoros teljesítés végett mind a 16 szolgabírónak kiadatni rendelte a pm. deputatio.) Zemplén nemes vitézei között nem találtatott egyetlen egy gyászvitéz sem a ki Győr és Megyer csatamezejéről ellábolva meg sem állott volna hazáig. Nem hagyta oda gyáván egyikök sem a zászlót, melynek hűséget esküdött.* Másik irányu és ernyedetlen intézkedése pedig az hogy a vármegyebeli nemességnek és a félnemességnek második felkészültsége, lehető hamarsággal, hadba indíttassék. Gondoskodott arról is, hogy a vármegyei hajduk hadnagya „minden hajdukat — kivéven a krajnyai 6 szolgabírákét — Újhelybe idézvén, őket 14 napokig az fegyverforgatásban rendszerint gyakoroltassa“ (135. l.) A jóval biztató reménység erősítéseért és a „közmeignyugvásnak elnyerése“ végett (105. l.) pedig publikáltatta

* Mert egy Lengyel Miklós nevezetű gyászvitéz, aki megszökött, még marsközben szökött meg a 3-ik kompániától.

vármegye szerte *Albert* főhercegnek Szepesvármegyéhez intézett, onnan Haller József királyi biztostól másolatban Zemplénhez is megérkezett hirdetményét, mely német nyelvű írás, egyebek közt, így szól:

„ . . . folyó hó 14-én (t. i. 1809. jún. 14-én) a mi Győrnél történt, „nem volt végképp való leveretése, miként híresztelik, a fölkelő seregnek. Mí- „dön az előtte való napon (t. i. 1809. jún. 13-án) János főherceg hadteste, „Győrtől nem messze, egyesült a nádorispán főhercegével, másrészt, miután a „János főherceget, Körmenden át, nyomon követett francia-olasz sereg, amely „Napóleon császárnak Óváron át jött bizonyos csapataitól erősítést nyert, meg- „támadta a fölkelő csapatoknak jobb szárnyát, a nagyobbára nemesekből álló „lovasságot . . . ez többször rácsápott a franciákra és nagy kárt okozott nekik, „de az ágyú és kartácstűzhöz nem szokott gyalogság meghátrált. Mikor így a „franciák föllélekzettek és János főherceg csapataira akartak rohanni, ennek „fegyelmezett gyalogságától visszaszorítottak. Evvel elérte János főherceg, hogy „szabályszerű visszavonulásban fedezhette a fölkelő seregnek Komárom felé „járt csapatait. Ott (t. i. Komárom tájékán) táborozott mind a két főherceg jú- „nius 15-én. Az ágyuk biztosították önekik a közlekedést a Dunának mindkét „partján és Győr várost is megszállva tartották a mi csapataink.“

„Veszteségünket, mely körülbelül 800 emberre tehető, csupán a mene- „külo fölkelők növelték. A többi fölkelő is, nagy számban, kik csak néhány „menetelnyre voltak Győrtől, az ott megtörtént ütközetnek pusztá hírére, „kisebb-nagyobb rendetlenségben, már 15-én menekült, Budán és Pesten át, „és az alaptalan riadalmat terjesztette az egész vidéken.“ — — — — —

„Egyébiránt pedig Károly főhercegnek hadteste még mindig szemben „áll Napóleon császár seregével Bécs mellett . . . Horvátország részéről ott „van a bán is, úgyszintén Stájerország, Dalmáciában az ellenség háta mögött „egy másik hadtestünk működik a Tengerpart felé húzódva. Ahastellel gene- „rális megtisztította Tírólt az ellenségtől és ezen az országon át Karintiába „megyen, hogy ott egyesüljön a bánnal.“

„Mindezekből világos, hogy a jövődő tekintetében sokkal több a ked- „vező, mint a kedvezőtlen kilátás“ — — — — —

Albert főhercegnek ez a levele Lőcsén kelt, június hó 21-én, az 1809-ik évben. (Lt. Polc: 206. sz.: 103.) Ez a dolgok igaz állásáról tájékoztató főhercegi írás, melynek célja volt „ut Iti SS. et OO. Cottus de vero rerum situ exacte informetur et sic animi illorum magis tranquill reddantur“ nem tévesztette el hatását Zemplénben sem. Végképp megnyugtatta a vármegyének nagyját-kicsinyét nemcsak, de élesztette a jó reménységet palotában és kunyhóban egyaránt, hogy mosolyogni fog még a mi fegyvereinkre is a hadi szerencse.

Kandó Gábor, a zempléni felkelő nemesség öbesteré, mint már említettem is, szintén levélben értesítette a „tekintetes Permanens Deputatio“-t a győri szerencsétlen ütközetéről. Levele így szól:

„A legnagyobb sebességgel a ns. Sereget Győr alatt concentrálván eő „Cs.: Hertzegsége a Palatinus ott csak ugyan Logerbe is szállottunk 12-ik „Juny: harmad napra 14. Juny az ellenség Hat Divisiojával a mi armadiánkat „12 orakkor délbe meg támadta és egy igen véres verekedés támadott, mely est- „véli 8 óráig tartott meg szakadás nélkül; 2 órákkor dél után a Palatinus „parancsolatjából engemet a Divisioval Felső Megyerhez húztak, a hol a gya- „logságot az ellenség nagyon nyomta, a legnagyobb kartáts és kis puská tűz „között, a megnevezett faluhoz el értem, de nem kevés kárral, mert a Divisio- „ból ns. Tóth János, Cseh Benjamin, Pap István, Major András, és Dombi „László közvitéztek életeket a haza védelmezésében el végeztek. Sebbe estek „pedig ezen következők:

„B. Barkóczy kapitány ur, akinek Lábát az ágyu golyóbis öszve rontotta : „a verekedés helyéről a földről két lóra fel tetetvén, vissza küldöttem és Szent „Iványtól Komáromba szekerem hozatott, most itt fekszik és reménség van, „hogy meg marad élete (bizony meghalt jún. 24-én!) a Palatinus ő Cs : „Hercegsége igen nagy gondját viselteti, maga is meg látogatta.“

„Gergelyi Máté Hadnagy Ur is megsebezett, de igen könnyű sebet kap- „ván, Ispitályba se ment hátra.“

„Budai Mihály káplár, Tóth Dávid, Pongrácz Pál, Szatmáry Mihály, „Szendrey József köz vitézek (itt a mondat nincs befejezve, de tudjuk a de- „putatio jegyzőkönyvéből, hogy : ők is sebesültek voltak.)

„Lovakat vesztettünk a verekedésbe 10 darabot és megsebesítettett 16 „darab.“

„Azon verekedésből Komárom alá húzódván az ármádia, tsendességbe „vagyunk, de úgy látszik nem sokára újra nagy verekedés fog következni : „alázatos kötelességemnek esmérem a Tekintetes Deputatiót ezekről tudósítani. „Ezzel gratiájában ajánlott maradok : Komáromi Lógerből 16. Juny 1809. „alázatos szolgálja :

Kandó Gábor sk.
obester.“

Utóirat irat is van függesztve a levélhez :

„Ezen fellyebb specificalt veszteségünk mellett 30 emberünk el is tévedett, „de reményem meg kerülnek, úgy hiszem hogy Pest fele mentek és már utá- „nok is küldöttem, s rövid időn felőlők a T. Deputatiót tudósítani el nem „mulatom.“

*

Báró Barkóczy Antal svadronyos kapitánynak szerencsétlen esetét „mély megilletődéssel“ vette hírül a „fixa permanens deputatio,“ egyben pedig el- „határozta, hogy azok a különös nagy érzések, melyek e részben kinek kinek szívért egészen elfoglalák, egy „a nemes lovas sereghez intézendő levélben ér- „zékenyen magyaráztassanak ki.“

Mire ez a levél megérkezett Komáromba, az ott táborozott zempléni in- „surgensekhez, az édes haza védelmezésében halálosan megsebesült Barkóczy Antal báró kapitány „a dicsőség mezején“ kiszenvedett.

Levele, amelyben búcsút vett a nemes vármegyétől és amely búcsúlevelet nem lehet olvasni könyhullatás nélkül, így szól :

„Tekintes, Nemes Vármegye !

„Igen kevés órák mulva elvégzem életemet. Édes hazám védelmezésében „annyira meg sebesítettem, hogy kinos fájdalmim után az halált óhajtvá várom. „Nem békételenkedem halálomon, mert a dicsőség mezején végzem el. Remény- „lem megérdemlem, hogy Magyarnak születtem.

„De mielőtt lenni megszűnnék, a Tekintes Nemes Státusoknak és Ren- „deknek bennem helyzetetett bizodalmokat hálaadó szívvel megköszönöm. „Azon órától fogva, melyben a Tekintes Státusok és Rendek által százados „kapitánynak választattam, nem volt más igyekezetem, mint vagy dicséretesen „élni, vagy becsületesen meghalni. Az utolsó nem sokára beteljesedik : ajánlom „a Tekintes Státusoknak, az én kedves jó édes Anyámat és kedves Testvé- „reimet gráciájokba, nem különben azon becsületes Altsztemet is, Nemes Bu- „daházy Pétert, aki maga élete kockázásával engemet a legnagyobb tüzből, „az ellenség közül maga tulajdon lován kihozott : megérdemli példás viselete, „hogy megjutalmaztasson.

„Magamat ajánlom pedig a Tekintetes Státusoknak és Rendeknek jó em-
lékezetekbe. Utolsó kívánságom az és ezzel végzem életemet: *Éljen az én jó
királyom, és virágozzon Világ végeig a dicső magyar nemzet!* Költ Komárom-
ban 23-ik Junii 1809.

B. Barkóczy Antal kap.

halál' óráján."

A komáromi táborból küldött jelentést a zempléni felkelt nemes gyalogságnak „ezredes feő hadnagya,” vitézlő Szentesy József is a „Tekintetes Deputatio”-hoz, éspedig július 14-iki kelettel, a mely jelentés (Pócz: 189. sz. 57) nem csak azt a jól eső hirt hozta, hogy a hadakozó felek fegyvernynyugvást készülnék kötni egymással — ami ha létre jön, kilátást nyit a békességre is — de arról is tájékoztatta a nemes vármegyét, hogy „Eő királyi és császári hercegsége palatinus urunk” a zempléni könnyű gyalogságnak, mely a győri ütközetben mint „No. 18 Bataillon” szerepelt „jó viseletét, jó exerciozását látván” megengedte, hogy a zempléni négy gyalogos kompániából és az ehhez kapcsolt ungvári egy kompániából és egy szakaszból Szentesy alezredes „hatodik kompánia”-t formálhasson, egyben pedig a nádorispán főherceg mindjárt elő is léptette: báró Reviczky Jánost kompániás kapitánnyá, Görgey Károlyt és Füzesséry Tamást hadnagyokká, Pupinszky Imre főfutárt alhadnaggyá stb.

A hadmiveletekről jelentésében ezeket újságolja Szentesy alezredes: „tegnapi napon (július 13) érkezett ide (t. i. Komáromba) Eő császári és királyi hercegsége János, egész armádiájával. Ma általment mind a két Dunán „Ácsra (t. i. sietett egyesülni Károly főherceg hadtestével, de elkészt.) Ma „érkezik a király (t. i. Bécsből menekül Ferenc császár Magyarországra a „francia hadak elől) egész szvityével, Ő királyi és Császári Hercegsége „Generalissimus Károly (ő volt az osztrák és magyar közös hadaknak fővezére) „90 Ágyut és 16 zászlót el vett az elmúlt napi ütközetekbe. *A fegyvernynyugvának ma nagy hire van.*“ . . .

A deputatio „örömmel vette az Gyalogságnak jeles viseletét“ (131. l.) de a „fegyvernynyugvás” hírének teljesedésében tamaskodott. Azért rendelkezett, hogy a még mindig itthon lévő 4-ik lovas svadrony induljon (júl. 14-én) késedelem nélkül, az elsőköött Insurgensek „minden szorgalommal kerestessenek fel“, (101. l.) a siető utazásoknak tekintetéből „az utaknak és hidaknak járhatóságát különös figyelmébe ajánlja“ az illető szolgabíráknak, (103. l.) úgyszintén a „Frajkor“, másképp „cohors volonum“, vagyis „önkéntesek seregé”-nek szervezését is nagyon siettette, (107. és 123. ll.) Kándó Gábornak, a nemes lovasság őbesterének esedező levelére (július 27.) 54 pár csizmát és 121 db. pokrócot rendelt kiszolgáltatni „hogy a vitézek meztitláb lenni ne kénteleníttessenek és a lovak pokrócok nélkül haszonvehetetlenekké ne tétessenek“. (120l.) Végül pedig rendes a magyar regementeknek pótlására, melyeket franciák erősen megtizedeltek már akkor *Wagram* mezején, segédkezet nyújtottak „minden tehetséggel“ a verbungoknak (109. l.), vagy mint akkor mondták „a katona fogdosás”-nak.

De tamaskodott maga a főhadvezető, a „generalissimus“ is annak lehetőségében, hogy újabb vér- és pénzázdozatok megkimélésével létre jöhessen a békekötés. Azért a további hadi készülődések céljára csak magának Zemplén vármegyének nem kevesebb, mint 250,000 frtot fizettek ki Kassán „az aeralialis költségen felállítandó Divisióra . . . nemes Komáromy Gábor insurrectionalis perceptor kezéhez“ (152. l.) aug. hó 31-én; a főméltóságú Helytartó tanács pedig szept. hó 29-én elrendelte, hogy a tokaji „töltő ház”-ból, a hol

az „aerialis élet“ volt raktározva, 10,000 mázsa lisztet haladék nélkül szekerestessen a vármegye Komárom felé.

Eközben végre, most már a személyesen Zemlénbe jött Kandó Gábor ezredes sürgetésére, felült a zempléni nemesség 4-ik svadrony lovassága is báró Gaizler Mihály kapitány vezetése alatt, bár ennek a lovas századnak nyergei még aug. 31-én is oly rossz állapotban voltak „hogy több mint fele a vitézeknek e miatt gyalogol.“ (143. l.) Második kapitánya volt ns. Marsalkó József (118. l.) Ennek a 4-ik svadronynak tisztí karát és elmarolásának útirányát nem ösmerjük. Homály földi a „kék ingesek“ és a „volunusok“ sorsát is. A 250,000 forintot szervezni kezdett „új divisio“-ról csak annyi följegyzés van, hogy a „jelenlévő Obersternek (Kandó Gábornak?) megegyezésével az új „Divisióhoz hadnagyoknak nevezettek Kozma Ferenc, Bodó Ferenc és Sziráky „László . . . a minapában választott két hadnagy, ns. Eperjess József és ns. „Bajusz Mihály, hivatalaiktól elbúcsúztak.“ (143. l.) Ennek az új divisionak szervezése az előkészület és a „teljes reménység“ állapotában maradt (141. és 152. II.)

A 90 ágyúnak és 16 zászlónak elvétele, amiről ns. Szentesy József alvezredes írt, megfordítva volt igaz: Napóleon császár zsákmányolta azokat. Ugyanis már július 6-án, még mielőtt János főhercegnek segítő hadai megérkezhetek volna a múlt évszázad legvéresebb csataterére, *Wagram* mezejére, óriási ütközet után, melyben 300,000 ember élete felet villogott Mars istennek a kardja, Károly főhercegnek 140,000 főnyi serege már széjjel volt verve és rendetlen futásban találkoztak vele Albert főherceg dandárai.

Ausztria még akkor (július 6 án) nem érezte magát teljesen vertes hadi félnek. Intézkedései a hadszervező birodalmi bizottságnak, amely intézkedéseket a mi vármegyénk permanens deputatiójának rendelkezéseiből szinte a legapróbb részletekig ösmerünk, mind arra mutatnak, hogy Ausztria még akarta és remélte kiköszörölni a wagrami ütközetben szenvedett iszonyú fegyvercsorbákat. A Znaim alatt rajta ütött újabb vereség (júl. 12.) után megkötötték a békét *Schönbrunban* (okt. 14) Ferenc császár birodalmának és jövedelmeinek egy ötödével fizette meg — mint már mondtam is — a negyedik francia háború árát.

A magyar nemes felkelt seregeket télére haza bocsátották. A zempléniek azután, hogy haza érkeztek, még a Verczikétől egészen Sztrópkóig terjedő határszéli szorosokon teljesítették határrendőrségi szolgálatot. (155. l.)

Tehát a mieink is „megfogya bár, de törve nem“ a győri csatából haza jöttek, most már vérkeresztségben részesült díszes és dicsőséges zászlajok alatt, melyet Kandó őbester Komáromban készítettett azon az 1000 rénes forintot, melyet még harcba indulásuk előtt Jekelfalussy József ajánlott meg (168. l.), s amely 1000 rénes forintot okt. hó 7-én utalta ki az insurrectionalis cassából a permanens deputatio, hogy fizesse ki Kandó őbester a győri iparosoknak.

Ennek a szinte ember feletti erővel dolgozott, sanyargatott, a hazáért, királyért önzetlenül fáradozott, csütlött-botlott vármegyei állandó bizottságnak ez a zászlóügy rendbe hozatala volt az utolsó nevezetesebb ténykedése. — Tartott pedig az 1809. évi ápr. hó 26-ától okt. hó 7-ig terjedő öt hónapon és 11 napon át 54 ülést, elintézett 258. rendbeli súlyosnál súlyosabb, sokszor csak nagy ügyvel-bajjal „kitapogatható“ ügyet. Az üléseken elnökölték: Galanthai Esterházy József gróf főispán (9 alkalommal), Nagylónyai és Vásárosnaményi Lónyay Gábor első alispán (38 ülésen), Pálóczi Horváth László második alispán (4 ízben), Horváth Tamás főnótárius (2 ízben), Boronkay Gáspár táblabíró (1 ülésen).

*

A „fixa permanens deputatio“ mellett legtöbb gonddal járó dolga volt az „oconomica commissio“-nak, vagyis a gazdálkodó választmánynak, szintén

állandóan Sátoralja-Ujhelyben. Tagjai voltak: Dusitska József városi főbíró, Fodor László, Kelemen Sámuel és Moskóvszky Antal. Ők gondoskodtak a ruházati és fegyverzeti összes felszerelésről, nekik volt kötelességük e tekintetben pótolni a pótolandókat és „mindazon szereket, melyeket az elmasírozott nemes insurgens sereg kívánt, utána küldeni.” (51. l.)

A permanens deputatiónak jegyzőkönyveiből állítom egybe névsorait azoknak az érdemes táblalabirákknak és tisztviselőknak, kik az utókor halás előismerésére tették magukat méltókká Zemplén vármegyében, száz évvel ezelőtt, a haza és trón körül tanúsított sokrendbeli fáradozásaik érdemével. A kik, még élet is napallá téve, munkálkodtak; amit tenni a hazáért édes és dicső: nemes, vállvetett munkáikban ernyedtséget nem éreztek, restelkedést nem ösmertek.

A két érdemes, egyben pedig példaadó névsor ez.

Táblalabirák: Boronkay Gáspár, Boronkay Zsigmond, Csáky Imre gróf, Ecsedy László, Horváth Tamás, Janthó Gábor, Jekelfalussy József kamarás, Kazinczy Ferenc, Kazinczy István, Kácsándy József, Klobusiczky Vince gróf, Kossuth András, Kovács Antal rk. apátur, Lusinszky Pál báró, Malonyay Károly, Matolay Gábor, Molnár Antal, Nedeczky Imre, Okolicsányi János kamarás, Ormos László, Pintér István, Puky István, Pupinszky Imre, Szemere Albert, Szemere István, Szentesy József, 'Sennyey János, Szirmay András, Szirmay Antal, ifj. Szirmay Ádám, Szirmay Pál, Sztáray Albert gróf, Sulyovszky Menyhért és Zoltán Pál. — *Tisztviselők:* Bernáth János, Jósza Antal, Reviczky János, Soós László főnótárius, Soós Pál és Szirmay Tamás főszolgabírák, — Bydeskuthy Mihály, Janthó Sándor, Kossuth László, Mauks Mihály, Püspöky Ferenc, Szeghy Károly, Sulyovszky József és Vitéz János alszolgabírák, — Dókus József, Marschalkó József és Zelva István esküdtek, — Constantin Gábor sárospataki posztókereskedő (Jk. 128. l.) és Vida István nemeseik hadnagya, (Kgy. Jk. 91. l.) komisszáriusok, — Nagy Imre főpénztáros (generális perceptor), — Komáromy Gábor nemeseik pénztárosa (insurrectionalis perceptor), — Püspöky István számvevő (a „subsidium” kivétő bizottság „alkorán”-jának elkészítője), — Bodó Lajos és Inczédy István pénztárosok (perceptorok), végül Kolosy József és Némethy Gábor vicanótáriusok. Így ők mindnyájan együtt: az 1809-ben Zemplén vármegye nemességét Napóleon ellen mozgósított „permanens deputatio”-nak a hatvan tagból állott végrehajtó bizottsága. Mondhatnók: a helyi honvédelmi bizottság. Közvetetlen feladataikat, amiknek végzése szízfusi munka volt, tüzetesen ösmerjük a „permanens deputatio”-nak terjedelmes és bőbeszédű jegyzőkönyveiből. Ami közvetett feladatuk volt: a Zemplén vármegye részéről 1809-re megszavazott 280,000 rénes forintnak és 7300 pozsonyi mérő életnek behajtása, amannak a budai királyi aerariumba, emennek a kassai királyi „töltő ház”-ba leendett beszálltatása — nincs részletezve az egykorú Prothocollumokban. Ha ezeken a tereken volt „remanencia”, hátramaradás; menti őket az, hogy nem akarták embertelenséggel tetézni a szigorúságot. Véginségre, vagy éppen koldusbotra juttatni a napóleoni sűrű és véres küzdelmekben és az 1809. évnek súlyos elemi csapásai (árviz, aszály) következtében elszegényedésnek indult zempléni köznemességet és birtokosságot.

*

Találtam becsületes iparosokat neveit is a permanens deputatiónak 1—54 ülésének jegyzőkönyveiben, akik, szorgalmukkal, szakértelmükkel, hazafiságukkal segítettek előállítani a felkelt nemesség számára megkívántatott „öltözékbeli apparamenta”-kat. Ezek a zempléni tisztas iparosok voltak: Felesér József és Kacsárda Antal szücsők Sztropkón, akik a felkelt nemes lovasok számára a nyeregtagarókat készítették, — Schönbald Mihály nyereggyártó, Themnitzky János szíjgyártó, mind a ketten újhelyi iparosok, szintén az „oeconomikai commissio”-nak dolgoztak. Kremner András újhelyi kovács-

mesterember volt a „prima planistá“-knak, vagyis az első felkészültségű nemes lovasságnak patkoló kovácsa. Csak oly feltétel alatt vállalta utazó kovácsi mivoltát és volt hajlandó patkolni a nemes sereg lovait „felséges királyáért és kedves hazájáért“, ha a nemes vármegye „felsegérli“ az ő Újhelyben hátramaradt házi népét. (79. és 105. l.) A vármegye teljesítette kívánságát Kremmer uramnak. „Feleségének subsistentiájára holnaponként fizetést resolvált“, habár a zempléni mesterembereket nem csak serkentette, de később (augusztusban) mikor már a 250,000 r. f. kincstári költségen szervezendő „új divisio“-nak előteremtése került napi rendre, az iparosokat „hathatós eszközökkel is kényszerítette, hogy az nekik adandó munkát végben vigyék“ (133, l.) Mindez azonban már céltalan intézkedés volt, mert, amint már említettem is, okt. hó 14-én békességgel végződött a háborúság.

*

Lássuk itten még egyszer a nagy Napóleon ellen hadra kelt zempléni nemes vitézeket, lovasokat és gyalogokat, úgy a mint kimarsoltak a vármegyéből: a lovasságnak I. II. és III. „svadrony“-át, a gyalogságnak pedig I. II. III. és IV. „kompániá“-ját, együttesen mind az 1134 főnyi hadsereget, a nagy Napóleonnak kortársait, úgy a mint szembe szállottak a győri és a megyeri síkságon Jenő nápolyi alkirálynak francia és olasz hadaival.

(Insurgens nobilis turma Zempleniensis.)

A) Lovasság.

a) Törzs.

Ezredparancsnok: Egerfarnosi Kandó Gábor, ezredes kapitány (Comendant Oberster).

Számvivő: Májer Péter (Regiments Rechnungsführer).

Főorvos: Hönsch Pál (Ober-Arzt).*

Dandár-kürtös: Nagy János (Divisions Trompeter).

Zászlós: Csernely Elek (Estandarte Führer).

Kürtösök: Derbal Ciril, Haluska István, Zeliska János.

Számtiszt: Csűrpek József (Fourir).

Segédszámtiszt: Csontos István (Fourirschütz).

b) A három lovas század.

Főtisztek.

Első kapitányok:

Barkóczy Antal báró
Katona Sámuel
Ocskay Károly.

Másod kapitányok:

Bernáth László
Körtvélyessy István
Nagy Ferenc.

Főhadnagyok:

Bárczy István
Kolosy Ignác
Kovács Flórián
Molnár Antal
Piliszy János
Szepeszy Károly.

Alhadnagyok:

Derekasy István
Gergelyi Máté
Ormos András
Orosz Károly
Piliszy Gábor
Püspöky József.

Altisztek.

Örmesterek:

Cserépy Imre
Oláh Elek
Szabó Antal.

Káplárok:

Bajory Mihály
Balogh Ferenc
Balogh József

Biró Pál
Bodó Ferenc
Bosnyák Pál
Buday Mihály

* Később: Meczner Pál várm. fizikus és Fortmayer János orvos is.

Bukó József
Csernely Károly
Csizy János
Dohos István
Fekete Lajos
Gotthard Gáspár
Gönczy Gerson
Grigovszky Ferenc
Hlavathy Imre
Izsépy Károly
Kelemen Pál
Keresztesy István
Képes Ferenc id.
Komáromy József
Kovacs János
Kovács József

Kozma Ferenc
Kóczy Ferenc
Költő József
Kulmann Pál
Lang Mátyás
Lavotha János
Láczay Pál
Lukácsy Máté
Makláry Gábor
Makláry József
Miklósy János
Miták Ferenc
Németh Imre
Németh József
Onakay János
Ortutay Antal

Pajor László
Pándy Mihály
Raksányi Pál
Somogyi József
Schirlacher Imre
Szabó György
Szabó László
Szakmáry Pál
Szenczy János
Szent-Péteri János
Szilágyi László
Urbán Zsigmond
Vályi Ferenc
Zelenák János
Zsiday Dániel.

K ö z v i t é z e k.

Andrásy József
Angyal Imre
Antalóczy Imre
" János
Aranyos György
Arday József id.
" " ifj.
" László
" Mihály
Asszony István
Asztalos Elek
Bagi István
Bagoly József
Bakos Péter
Baksay István
Balásházy Ferenc
" Imre
" István
Balogh János
" József
" Márton
Baráth István
" János
" Mihály
Battha György
" János
Bánn János
Bányay József
Bárczay Gábor
Bekényi Ferenc
" János
Benkő Ferenc
Bereczky János
Bertók Imre
" János
Beszterczey János

Bélteky István
Bély Pál
Bihary András
" Ferenc
Bíró József idb.
" ifj.
Bodnár Ferenc
" József
Boka János
Boldizsár József
Borbély Mihály
Boros András
Botka István
" Sámuel
Budaházy Péter *
Bukó János
Czeglédy István id.
Czeglédy István ifj.
" Pál
Csáklyay András
Csáklyay Mihály
Cseh Benedek
Csehy András
" István
" János
" Péter
Cserépy István
Csikos Ferenc
" István
" János
Csiszár István
Csontos István
" Péter
" Sámuel

Dajka János
Dalnoky András
" János
Deluch Péter
Demjén György
" István
Dézsy János
Dobay Károly
Dobos József
Dobray Mihály
Domby László
Dózsa István
Egry István
Egry László ifj.
" Mihály
Erdey András
Erdély István
Erdélyi György
" István
" János (I.)
" " (II.)
" " (III.)
Eperjesy József
Ethéy József
Fazekas András
Fegyverneky István
Fej János
Fekete András
" László
Ferenczy István
" Mihály
Finta Gergely
Fodor János
Főző István
" József
" Galambos Károly

* Vitézségeért „melly-pénz”-zel kitüntetve.

Galgóczy László
 Gazdag János
 Gaál Antal
 " István
 Görliczay István
 Göböl Péter
 Gönczy Dániel
 " Dávid
 " István
 " János
 " József
 " Sámuel
 Gyöngyössi János
 " Mihály
 Gyurkovics Elek
 " Pál
 Halvanyi István
 Hegedüs Imre
 " János
 " József
 " Mihály idb.
 " ifj.
 Hegymeghy András
 Héczey István
 " József
 Hlavathy István
 " Mihály
 Holczmann György
 Horváth György
 " István
 " (I.)
 " (II.)
 " (III.)
 " János (I.)
 " (II.)
 " (III.)
 " József
 " Mihály
 " Pál
 Hurka András
 Hutka András
 Iglay Ádám
 Iglay János
 Iván Péter
 Ivánkay István
 Izsépy János
 Jákó István
 Járdán Sámuel
 Jeney István
 Kassay Dániel
 Kassay János
 " József
 Kaszner Jenő
 Katalin László

Kató István
 " Mihály
 Kállay György idb.
 " ifj.
 " István
 " József (I.)
 " (II.)
 " (III.)
 " (IV.)
 Kecskeméthy András
 Kelemen András
 Keresztész József idb.
 " ifj.
 Keresztúry István idb.
 " ifj.
 " János
 " József
 Képes József
 Kigyósy Antal
 Kiss Ferenc
 " Imre
 " János
 " Zsigmond
 Koczok János
 Kolosy János
 Komáromy József
 Koncsol István
 " László
 Korecsnyi Mihály
 Koroknay Ferenc
 Kovács András
 " Benjamin
 " Ferenc
 " István idb.
 " ifj.
 " János idb.
 " ifj.
 " József (I.)
 " (II.)
 " (III.)
 " Sámuel (I.)
 " (II.)
 " (III.)
 Kozma Imre
 " István idb.
 " ifj.
 " József
 " László
 Kóczy Pál
 Kónya János
 Koós Mihály
 Kóródy Ferenc
 Kövér István
 " József idb.

Kövér József ifj.
 " Sámuel
 Krausz József
 Krempermájer József
 Kruczik Pál
 Ladomérszky Mihály
 Lakatos András
 " István idb.
 " ifj.
 " János
 Lang András
 " János
 Lánczy András
 " Sámuel
 Lehoczky János
 Lehotay János
 Lengyel Sámuel idb.
 " ifj.
 Lipcsey Pál
 Liskai Papp János
 " József
 Losonczy József
 Magyar János
 Maklár János
 Marikovszky József
 Mathey József
 Mayer József
 " Pál
 Megyesy Mátyás
 " Mihály
 Meskő Mihály
 Mezey Gábor
 Mészáros András
 Mikecz Mihály
 Mikola Ferenc
 Molnár Ferenc
 " Gábor
 " János
 " József
 " Mihály
 " Pál
 " Sámuel
 Morvay János
 Mórlicz Ferenc
 Nagy András (gesztelyi)
 Nagy György
 " Elek
 " István
 " János (pataki)
 " János idb.
 " ifj.
 " József idb.
 " ifj.
 " László

Nagy Mátyás
 „ Mihály (gesztelyi)
 „ „ idb.
 „ „ ifj.
 „ Sámuel
 Nádházy Ferenc
 Nemes Antal
 „ János
 Nehész István
 Németh Ferenc
 „ János
 „ Pál
 „ Sámuel idb.
 „ „ ifj.
 Nozdroviczky László
 Nyáray Ferenc
 Nyomárkay József
 Ocskay Elek
 Oláh Ferenc
 „ István
 „ Pál idb.
 „ „ ifj.
 „ Péter
 Orosz Mihály
 Oroszy Mihály
 Ördögh Mihály
 Palásthy János
 Palásthy László
 Pallay András
 „ János
 „ József
 Palumby András
 Papp István (I.)
 „ „ (II.)
 „ „ (III.)
 „ József (keresztúri)
 „ „ idb.
 „ „ ifj.
 Paulov János
 Palugyay Antal
 Páll Ferenc
 „ János
 Pfeiffer Mihály
 Pongrácz Pál
 Poócs Elek
 Porkoláb Mihály
 Pósa József
 „ Rakovszky József
 Rácsay Imre
 „ István
 Rác János
 Remenyik András
 „ István
 „ László
 „ Márton

Révész Gábor
 „ István
 „ Sallay Gábor
 Sallay József
 Sebők György idb.*
 „ „ ifj.
 „ Mihály
 Soltész András idb.
 „ „ ifj.
 „ János (I.)
 „ „ (II.)
 „ „ (III.)
 „ Márton
 „ Mihály
 „ Sámuel
 Somogyi István
 „ Pál
 „ József
 Sugó László
 Szabó András
 Szabó István idb.
 „ „ ifj.
 „ János idb.
 „ „ ifj.
 „ Pál
 Szakmáry János idb.
 „ „ ifj.
 Szalontay János
 Szathmáry József
 „ Mihály
 „ Pál
 Szegedy István
 „ Mihály
 „ Sámuel
 Szeghy Benedek
 „ István
 „ Sámuel
 Szeles György
 Szenczy Antal
 „ János
 „ László
 „ Pál
 Szendrey József
 „ Mihály
 Szentpétery József
 Szepes László
 Szécsény Sámuel
 Székelyi József
 Szigethy János
 Szilágyi István
 „ László
 Szombathy András
 Szombathy János
 Szomoroky Márton

Szők József
 Szöllősy János
 „ Tamaska Mihály
 Tarpay István
 Tárczy Antal
 „ Ferenc
 „ „ (kistárkányi)
 Teresztényi István
 Terhes István idb.
 „ „ ifj.
 Téglásy Sámuel
 Tóth András
 „ Gábor idb.
 „ „ ifj.
 „ János
 „ Pál
 „ Sámuel
 Török István
 Trombitás Mihály
 Tulcsik Antal
 Turányi János
 Turóczy Gábor
 „ Mihály
 Tüdös András
 „ István
 „ János idb.
 „ „ ifj.
 „ Vadász István
 Varga István
 „ Mihály
 Váczy László
 Vágó József
 Vályi József
 „ Mihály
 Vámosy György
 „ Mihály
 Várady Ferenc
 „ Imre
 „ László
 Veres József
 Vincze György
 Viszlai András
 Vitáriusz István
 Vojtó János
 „ Wagner János
 Wagner László
 „ Zákány András idb.
 Zákány András ifj.
 „ János
 „ Lőrinc
 Závoly István
 Zboray János
 „ Mihály
 Zelvey János

* Másfépp : Zsebők.

B) Gyalogság.

(Zemplényi nemes könnyű bataillon. No. 18.)*

Főparancsnok: Szentesy József, alezredes.

(Ennek a bataillonnak Zemplénből történt kiindulásakor, máj. 15-én, orvosai még nem voltak. Seborvosok híján „felcser“-eket (gyógykovácsokat) és borbélyokat (barbitonsóres) rendelt ki hozzájuk a perm. deputatio.

a) Pupinszky Ferenc kompániája.**Fő tisztek.**

Parancsnokok: Pupinszky Ferenc kapitány.
Szent-Lélek Mészáros Antal, főhadnagy.
Janthó Dániel, alhadnagy.
Lacsnyi János, alhadnagy.

Altisztek.**Örmesterek:**

Oláh István
Pupinszky József.

Káplárok:

Benyiczky Pál
Éles László

Király István
Nagy Gábor
Pap János
Pápay Ferenc
Remenyik István
Révész Lajos

Soós Mihály
Sulyoky Antal.

Szabadosok:

Finisch József
Kovács János
Tatár Mihály

Közemberek.

Almásy András
Ádám István
Bagoly Pál
Balogh András
" Antal
" István
" János
Benedek Mihály zsoldos
Benkő János
" Mihály
Benő János
Bereghy Pál
Bélyi János
Bodián Mihály
Borda György
Czikó Mihály
Cseppel István
Csorba András
Demeter János zsoldos
Dobránszky János
Faskó Sámuel
Fazekas János
Fegyverneky János
Fekete István

Fogarasy Antal
Foztó István, zsoldos.
Frehlich Jakab
Galambos György zsold.
Gelley István
Győre István
Harbulya Mihály
Huszár András
Huszthy István
Inczédy József
Istokov György
Jakoda Mihály zsoldos
Jánosy István
Jedinák János, zsoldos
Kajba János, zsoldos
Kaposy László
Karabélyos Ferenc
Kardos István
Kassay József
Kállay István
Káplár István
Kertész Mihály
Komáromy József
Korcsmáros János, zsoldos

Kovács György
" István, zsoldos
" Pál
Kövesdy András zsoldos
Kiskó Mihály
Kristóf János, zsoldos
Krizsó Ignác
Kulcsár József
Kusnyír János
Laczkó István zsoldos
Lánczy György
Lenkey István
Liptay József
Lőkös Mihály
Majoros Sámuel
Malinyák János
Mády István
Mikula László
Molnár György
Nagy József
Nácán János
Németh István
" János
" József

* Így nevezi maga az „Ezredes fő hadnagy,“ t. i. Szentesy József a vármegyéhez ntézett 1809. júl. 14-iki jelentésében. (Pócz : 189. sz. 57.)

Novák József, zsoldos
 „ László önkéntes
 Olajos József
 Orbánszki János zsoldos
 Pacskó Mihály
 Palumby István
 Pap Gedeon
 Pál Mihály
 Pápay Benjámín
 Petraskovics András zsold.
 Petró József „
 Péntek József „
 Pikor József
 Popovics Lukács
 Rácz János
 Rása András
 Remenyik Pál

Sarlay Sámuel
 Soldos József, dobos
 Somogyi János
 Sólyom István
 Stefanszki József, zsoldos
 Stuller György „
 Szanyiszló János zsoldos
 Szathmáry Mihály
 „ Sámuel (Szigeti)
 Szegedy András
 Szekera László
 Szendrey József
 Szent-Györgyi Lajos
 Szoták Elek
 „ József
 Sztraha György zsoldos
 Takács János

Tarafanta János
 Ternyiky János
 Torkos János
 Tóth András, zsoldos
 „ József „
 „ Mátyás „
 Tökölyi András
 Török András
 Törös András
 Vagner János, zsoldos
 Vastag András „
 Vaszily János „
 Ványay János
 Volenszky János zsoldos
 Zboray Mihály „

b) Szent-Máriay kompániája.

F ő t i s z t e k .

Parancsnokok : Szent-Máriay József, kapitány.
 Thury Sámuel, főhadnagy.
 Füzeséry Tamás, alhadnagy.
 Galambos László alhadnagy.

A l t i s z t e k .

Balázsházy László, őrmester Fiedler Ferenc báró, őrmester.*

K ö z e m b e r e k .

Almásy Márton
 Andó János
 Andróczky Pál
 Árvay József
 Baksay Gábor
 Balás András
 Balás György
 Balla Mihály
 Balogh János
 Bany János
 Baranyay Ferenc
 Barivay Pál
 Barthos József
 Battha Ferenc
 Bátky János
 Berzy János
 Bessenyei János
 Bodnár György
 Bodnár István idb.
 „ „ ifj.
 Bodok László
 Boldizsár János

Bolyberly Gábor
 Borsody Mihály
 Botka Antal
 Csákó János
 Cserépy György
 Csolyka Mihály
 Dajka János
 Divecz János
 Elek Gábor
 Eperjesy Mihály
 Faragó János zsoldos
 Farkas Mihály
 Feczko János
 Feksz András
 Fortunyák N., dobos
 Gál Imre
 Gegus Dániel
 Gergely György
 Gombos József
 Goszthonyi Antal
 Gulszky Simon
 Győry Pál

Hajdu György
 Hamrik György
 Hanoszký János
 Hazy (?) Sámuel
 Herczföld Ferenc
 Hilko János
 Hirko János
 Holup Pál
 Horváth István
 „ József
 Huszthy János
 Huszti János, zsoldos
 (Fonyból.)
 Illésy Dániel
 Jaczkó (?) Mihály
 Jakubovics Ignác
 Janka András
 Jassza József
 Jánossy József
 Karalolyi (igy) János
 Karácsnyi István
 Kardos József

* A „furir“ elfeledte megjelölni a 100 éves lisztán, hogy kik voltak a káplárok és „szabados“-ok.

Képes Elek	Neszthy Mihály	Szabó András
Kiss József	Némethy János	Szabó István
Kocsurda György	Oláh János	Szabó József
Kolláth János	Oravecz János	H. Szabó József
Komáromy István	Orosz András	N. Szabó József
Kontra János	Ószi János	Szabó Tóth Mihály
Konzay György	Palay Zsigmond	Szalonthay János
Kothány Pál	Palombay József	Szece János
Kovács Ferenc	Pamlényi István zsoldos	Szendrey Pál
" (?) József	Paulovics János	Székely János
Kozma János	Pácz György	Szilágyi Sámuel
Köteles András	Pál András	Tatár Sámuel
Lánczy Sámuel	" József	Tiszta Mihály
Lenyén Mihály zsoldos	Petyko János	Tokay József idb.
Lingvay János	Pisák István	Tóth György (tállyai)
Lukács György	Popovics Miklós	" István
" Mihály	Priputen (?) Dávid	Tóth-Pápay Sándor
Lustrik Mihály	Rácz János	Törös Mihály
Magyar Miklós	Reszeghy András	Tupay János
Maklári István	Révész József	Turóczy Dániel
" József	Rivo János	S. Varga János
Malinák János, zsoldos	Rola János	Vályi András
Matolay Pál	Romp Pál	Váraljay András
Mezey János	Sallay István	Végső István
Mihalkó József	Sariczki János, zsoldos	Vitányi István
Molnár Ferenc	Sarkady János	" Pál
" István	Sántha József	Zelenák Antal
Motinko János	Simka György	Zsencsik Mihály
Morvay József	" István	
Nagy György	Subák Pál	
Nádházy István	Suszter Mihály	

o) Szent-Mihályi István kompániája.

Főtisztek.

Parancsnokok : Szent-Mihályi István, kapitány.
Botka András, főhadnagy.
Inczedy Sámuel, alhadnagy.
Vámosy Mihály, alhadnagy.

Számtisztek.

Kis István, furir. Vay János, furir.

Altisztek.

Örmesterek:

Jóni Ferenc
Tóth József.

Káplárok:

Galgóczy István
Hoffer Mihály

Szabadosok:

Sipos István
Jánosy Sámuel

Közemberek.

Almágy Márton
Asztalos Ferenc
Barathy Sámuel
Bárczay Pál

Bátkay András
Benke Ferenc
Benkő István
Berta István

Biró Ferenc
Bodnár György
Boka Sámuel, dobos
Bökönyi István

Böszörményi Nagy J.	Józsa József	Ottó Ferenc
Buczko Ferenc	Juhász András	Ötő István
Buday János	" Mihály	Pál Lőrinc
Bujdos István	Kaczián Márton	Papp György
Czakó Antal	Kaposy Pál	Pataky István
Czáry István	Kattovszky István	Pásztor György
Czeplédy János	Kazay Sámuel	Pók Pál
Czeper János (liszka)	Kender András	Psár Pál
Csáder Márton	Kis Péter	Pusztay János
Cseke János	Kolosy István	Putnoky István
Cseppel János	Kovalcsik János	Rácz János
Csorba György	Kredátusz Mátyás	Regéczy Nagy András
Demeter Pál	Krompajer Imre	Remenyik Péter
Dienes János	Kurucz György	Rózsa András
Diószeghy Dániel	Lahita Márton	Sárosy István
Dobza János	Lánczy József	Sikátory István
Dománszky János	Lipták István	Soltész András
Dudás Mihály idb.	Luteránus János	Svojkó István
" ifj.	Magyar György	Szancics Mihály
Egry János	Marosy Gábor	Szekeres Pál
Eleky János	Mazurák Tamás	Szent-Marjay István
Eperjesy János	Márton Tamás	Székely István
Erdélyi Gábor	" Sámuel	Szlivinszky Péter
" János	Micza Mihály	Szöke István
Fazekas György	Migléczy József	Tamaskovics József
Fedor Tamás	Mikula István	Tary János
Fegyverneky Mihály	Molnár Pál	Tomasov Mihály
Franczia Mihály	Mosó (?) N.	Tóbiás István
Galgóczy Gábor	Nagy László	Tóth István
Gönczy Péter	Nagy Miklós	" János
Gözz István	Nádas István	Török József
Greczula Mihály	Nádaskay György	Trencsánszky János
Györfy István	Nemes János idb.	Ungváry István
Habóczky (igy) János	" ifj.	Ujlaky Imre
Haicsko István	Négyesy György	Vályi Pál
Haraszthy József	" János	Vámosy István
Hatranics András	Németh Ádám	Veres András
Hegedüs Márton	Novotnik Ferenc	Vida József
Héczy Nagy István	Oláh János	Vilyi Pap István
Horváth István	Oláh József	Vitányi János
Huszthy András	Ondy Benedek	Zaborcsák Ádám
Hradinszky István	Orosz István	Zsitvay Mihály
Illésy Dániel	" János	

d) Thuránszky Miklós kompániája.

Főtisztek.

Parancsnokok: Thuránszky Miklós, kapitány.
 Reviczky János báró, főhadnagy.
 Görgey Károly, első alhadnagy.
 Tasnády Péter, második alhadnagy.

Altisztek.

Pusztay Miklós, első őrmester Palugyay Mihály, második őrmester.
 Csury György, első káplár Battha György, második káplár.

Közemberek.

Almásy István
 Antal Mátyás
 Antonyi János
 Aszalay András
 Bakó Mihály
 Balogh István
 „ János
 Barkó Mihály
 Belly István
 Benke József
 Berecska Éliás
 Bérnay Ferenc
 Bihary István
 Borbély Márton
 Boros Pál
 Bory Gedeon
 Brigóczy János
 Czapara János
 Cselovszky Mihály
 Cseluh György
 Csengery Pál
 Cserepes István
 Cservenyák Pál
 Csicsery András
 Csipke István
 Csörgő János
 Csuka József
 Dalejsik József
 Dargóczy István
 Debreczeni András
 Domkó György
 Derecskey György
 Dobos István
 Dobozy László
 Eperjesy András
 Fileky József
 Fodor István
 Főző László
 Galgóczy István
 Gáspár András
 Gobóczy József
 Gobócsy János
 „ József
 Gönczy Dániel
 „ Sámuel
 Gözsy (?) András
 Guba Mihály
 Halmy József
 Hamvay István
 Hegedűs Márton
 Hlavathy Pál
 Hoffer János

Hosszú András
 Huszár István
 Illés István
 Illés Mihály
 Ivány János idb.
 „ ifj.
 „ Jakab György
 Jánossy Mihály
 Jóbágy Sámuel
 Karla István
 Kelemen István
 Kertész János
 „ József idb.
 „ ifj.
 Képes József
 Kis István
 Kocska János
 Kolbásy József
 Kovács Dániel
 „ Gábor
 „ János
 „ Mihály
 Kónya József, önkéntes
 Lacsnyi Tamás
 Lamos András
 Lang Mihály
 Lehoczky László
 Liptay Mihály
 Magyar Gábor
 Makay István
 Marcsky Pál
 Marinyi József
 Marky János
 Markó János
 Matta János
 Mády Ferenc
 „ József
 Mokány György
 Molnár János
 „ Pál
 „ Péter
 Nagy József
 Nagy Péter
 „ Sándor
 Nádaskay István
 Nágel Antal
 Novák János
 Oláh András
 O'áh György idb.
 „ ifj.
 „ István
 „ János

Ortutay Sámuel
 Oskó Pál
 Ötves István
 Ősze László
 Paksy József
 Pap János
 Pataki Kelemen István
 Pecsóvszki János, helyettes
 Polányi György
 Pócsy János
 Puriski István
 Rátkay Mátyás
 Roskovány András
 Satmáry Ferenc
 Satmáry Sámuel
 Soltész János
 Stefán György
 Stevszik József
 Szabó András
 Szabó Dániel
 „ Ferenc
 „ István
 „ János
 „ Mihály
 Szakó Sámuel
 Szalay Pál
 Sező János
 Szedlák János
 Szenczy Mátyás
 Szendrey István
 Szepsy János
 Szécsy János
 Széles András
 Szorosz János
 Szőlősy István
 Szurok György
 Szűcs József
 Szvecsko István
 Tamaskovics József
 Tatár István
 Ternik János
 Tóth György
 „ János
 „ József
 Trembacsok Prokop
 Trencsényi József
 Turray József
 Turányi Sámuel
 Turóczy Ferenc
 Urbán Mihály
 Varga Mátyás
 Várady József

Veres György
Veresy Ádám
Vetésy István

Vinnay György
Vitárius Ferenc
Zadusinszky Pál

Zamba Ferenc
Zapalszky Mihály
Zsolnayay Sámuel

*

Zemplén vármegye közönsége, kegyeletes érzéssel, hálás szívvvel a „katonai virtusra emlékesztető oszlop“-ot (Cenotaphiumot) emelt Sátoralja-Ujhely város főterén a győri csatában (1809. jún. 14-én) elesett és megsebesült „vitézek árnyékainak.“ „A háládatosság oszlopát a polgári érdemek háza (t. i. a vármegye székháza) előtt.“

Ugyanis Cserneký és Tárközi Dessewffy József gróf és táblabíró-társa Kazinczy Ferenc javaslatot dolgoztak ki az emlékmű létesítése tárgyában és azt a vármegyének „alázatos vélemény a' Győrnél elesett vitézeknek állítandó Emlék' dolgában“ címmel már az 1810. évi szept. hó 16-án bemutatták. (Pócz : 206. szám : 390.) A Győrnél elesett zempléni vitézek „árnyékainak“ emelendő oszlop dolgában irt vélemény, melyben „a szándék szépségétől a hang is felmelegszik“ egyebek közt, így szól: „... a tek. Rendek elsőik a' hazában, kik a hajdani Görögország' példáját követni elkezdették. Légyen szabad reménylenünk, hogy a' Győri „vitézek' oszlopa mellett új bajnokok fognak hazafiúi lángokra „gyuladhatni; 's így akkor, midőn csak háládatosságot akarunk „mutatni elesteink eránt, egyszersmind a' hazát is tetemesen szolgáljuk. Adja a kegyes ég, hogy ez a szép példa minden felé követésre találjon a hazában 's lelkeink emeltessenek!“ ...

Az 1810 május 15-iki közgyűlésen került a Dessewffy-Kazinczy-féle „vélemény“ a vármegye közönsége, vagy mint akkor mondták és írták a „Rendek“ elé. És a rendek a „dicséretes hazafiúi tüzszel és buzgósággal készült szép munkát,“ t. i. a véleményt, „teljes meglepéddel“ fogadták.

A helyre nézve azt határozták, hogy az emlékoszlopot a vármegye székhelyén, Sátoralja-Ujhelyben, a Tokaj felé vivő „csinált ut“ szélén „azon tájat a kút mellett, hol a kö-fészület áll“ (ma Széchenyi-tér a neve) állítsák föl. Csak a Kazinczyéktól javasolt ú. n. dörizlésű (zömök forma) oszlop tervét helyesbítették obeliszk-formára, mely négy szegletes, majdnem kvadrát idomú oszloplábazaton áll, amely mértani alakzat a déli háttérben álló róm. kat. templomnak szép karcsú tornyával és templom-homlokzatával is így, obeliszk-alakzatban, tetszetősebb képet nyújt a szemlélőnek.

Hogy pedig „a költségbe meg ne akadjon a szép szándék“ 2500 rénes forintot szántak az emlékoszlop létesítésére, amely özszeget, mivel a nemességnek hadi pénztára üres volt, közadakozásból gondolták és remélték előteremteni.

Az 1810. évi vármegyei közgyűlésnek ez a május 15-iki határozata azonban majd tíz esztendő folyásán át csak szép terv és jámbor óhajítás maradt. „Amely vármegye ily nemes tette gyűlt,

„engedhette volna-e abba mulni azt, ami nemzetünknek dicsősége, s hathatós serkentése a jövő kornak. — — De fel sem akarom tenni, hogy Zemplén vármegye e dicső gondolatját 1810-től fogva mostanáig teljesedésre ne vitette volna“. . . írta Döbrentey 1816-ban. (Az Erdélyi Múzeum c. folyóirat VI. füzetében a 80. s köv. lapokon.)

Megértette a vármegye, hogy megérdemelte a rádöbrentett förmedvényt. Most már Szemerei Szemere István első alispán az emlékoszlop ügyét lelkesen felkarolta. És a „munkának divattyában leendő folytatásával 1820. márc. 4 én megbizta Boros József kőfaragót, ki az emlékoszlop felállítását 1500 rénes forintért vállalta magára. A kövek behordásához kézi és szekeres erő előállításáról a vármegye gondoskodott.

És így egy év múltán „isten segedelméből elkészült az emlék.“ Felavatása az 1821. évi aug. hó 6-ik napján történt, éspedig a Malonyay János Alajos báró főispáni helytartó beigtatásával kapcsolatban, Abauj, Sáros, Ung, Bereg, Szabolcs és Borsod vármegyék „nagy számban megjelent követeik, a győri csatában résztvevő s még akkor élt inzugensek, a vármegyének táblabírái és igen nagy számú közönség jelenvoltában.

Az a lilás trachitkőből egygyé rótt emlékoszlop, mely Sátoralja-Újhelynek főutcáján, a Széchenyi-téren, örökíti és hirdeti neveiket a győri csatában elesett vitézeknek, már nem az, amelyet a „kortársak“ kegyelele állított oda és leplezett le az 1821. évi aug. hó 6-ik napján. Azt az emlékoszlopot, mely szürke mészkőből álló volt, hetven év folyásán aunyira megőrölte az idő vasfoga, hogy 1890-ben le kellett bontatni és az eredetinek teljesen megfelelő méretekben épült új emlékoszloppal kellett helyettesíteni. Ennek az új emlékoszlopnak átvétele, egész csendben és minden ünnepiesség nélkül, az 1891. évben történt meg. (Jk. 375. sz. 200. lapon.)

Mint már mondtam is, ez az új emlékoszlop egészen a régiek tervrajza szerint épült. Három részből áll. Lépcsőzetes talapzatra helyezett oszlopláb (pedestál) obeliszket tart. Az obeliszk csúcsán egy nagyobb gömb, az obeliszk talpa alatt nyolc kisebb gömb van, nyilván a Napóleon ágyúira emlékeztetők, a mely ágyúk ellen, a csanaki szőlők mellett, a zempléni lovas vitézek jún. 14-én, déli 12 órától esti 8 óráig több atakot intéztek. Az obeliszknek keletre néző síkján a vármegye címere van kifaragva, a három többi síkján pedig az ország cimere van ábrázolva. A talapzatot kőoszlopos kerítés, oszloptól oszlopig körívesen aláhajló lánc (balusztrád) övezi. Az emlékoszlopot 1891-ben létesített díszkert veszi körül. A régi emlékoszlop környékén Újhelynek lacikonyhája dísztelenkedett.

Felirásai a piedesztálnak ezek :

I.

(Északi oldalon.)

Zemplény Vármegyének Rendei
örök emlékezetekre
azon Nemes Vitézeknek
kik Győrnél Junius 14-d. 1809
másfél holnappal azután, hogy a zászlóhoz felesküdték volt,
Ezeredes Kapitány Eger-Farnosi Kándó
Gábor vezérlése alatt
lelkeiket a köz ügyért letették.

II.

(Nyugati oldalon.)

Legenyey Budaházy Péter káplár
kartács által leterített kapitányát
élte koczkáztatásával
a' csata' helyéről kiragadta
's e' vitéz tetteért
Fejedelmétől az ezüst mellypénzt nyerte-meg.
Zemplénynek Rendei pedig,
nem mintha bér kellene az érdemnek,
hanem mivel az érdemet megjutalmazni annyi mint osztozni benne
honn hagyott Feleségét és háza népét pénzzel segéllették.

III.

(Keleti oldalon.)

Libero Baroni Antonio Barkóczy de Szala
Insurgentis Nobilis Turmae Zempliniensis intrepido Centurioni,
Andreae Major, Stephano Bagi, Ladislao Domby et Petro Oláh,
nobili genere ortis, strenuis civibus
magno exemplo invidendo fato gloria perenni
anno salutis MDCCCIX. XVIII. Cal. Jul.
praelio ad Jaurinum caesis
Hungaris felicibus immortalibus, quod in periculo libertatis
pro libertate liberi periissent

Ami azt jelenti, hogy :

Szalai Barkóczy Antal bárónak, a zempléni nemes felkelt sereg rettent-
hetetlen kapitányának, Major Andrásnak, Bagi Istvánnak, Domby Lászlónak
és Oláh Péternek, kik nemes nemzetségből valók voltak, nagy példájokkal,
irigylendő sorsukkal, örök dicsőségökkel vitéz polgártársaiknak, az üdvözülés-
nek 1809. évében, a Győr alatt vívott csatában elesetteknek, a szerencsés halha-
tatlan magyaroknak, hogy amikor veszedelemben volt a szabadság, a szabad-
ságért szabadon estek el.

IV.

(Déli oldalon.)

Petro Budaházy

qui Antonium Barkóczy vulneratum moriturum
 hostibus eripuit, languentem fovit, morienti lumina clausit,
 Mattheo Gergelyi, Josepho Balogh, Samueli Láczy,
 Michaeli Domby, Michaeli Varga et Beniamino Cseh
 honesto vulnere superstitibus
 Monumentum hoc grati concives SS. et CO. Cottus Zemplin
 posuerunt anno salutis 1821.

Ami pedig azt jelenti, hogy :

Budaházy Péternek, ki a halálosan megsebesült Barkóczy Antalt az ellenség közül kiragadta, az elélőt ápolta és a haldoklónak szemeit lezárta, Gergelyi Mátyásnak, Balogh Józsefnek, Láczy Sámuelnek, Domby Mihálynak, Varga Mihálynak és Cseh Benjáminnak, kik tisztos sebeiből kiépültek, állították ezt az emlékoszlopot a háladatos szívű honfitársak, Zemplén vármegyének Karai és Rendei, az üdvnek 1821. esztendejében.

E négy rendbeli epitáfiumnak szövegét Kazinczy Ferenc javasolta. Javaslatát, pár szónyi módosítással, elfogadta és magáévá tette a nemes vármegye.

Az emlékoszlopnak felavatása, nyolcvannyolc esztendővel ezelőtt, országos nemzeti ünnep jelentőségével birt. Nemcsak azért, mert az „utolsó“ nemesi fölkelésnek emlékünnepére ezernyi sokaság látogatott el Sátoralja-Ujhelybe Zemplénből és a vele tőszomszédos vármegyékből; és nemcsak azért, mert az ünnepi szónokok, Szirma-besenyői Szirmai Ádám és Egerfarnosi Kandó Gábor, magasztalhették „a felséges jó királynak bölcs és szelid uralkodását“; de főképp a nemzeti ünnep méltóságára emelte a zempléni vitézek emlékoszlopának leleplezése alkalmát az a körülmény, hogy ez az oszlop volt az első emlék (máig is az!) Magyarországon, melyet a közszabadság oltalmazására felkelt magyar nemes vitézek dicsőségére, egyszersmind pedig a győri csatában magukat vitézül viselt zempléni nemes felkelt lovasok emlékére közadakozásból emelt a kortársaknak hazafiúi kegyelele.*

Ide örökitem neveiket Zemplén vármegye „néhai táblabírái“-nak, kik ott voltak 1821-ben, aug. 6-án az emlékoszlopnak ünnepies felavatásán, főurak, táblabírák, tisztviselők, szóval a „grati concives“ vegyesen :

Almássy József kir. kerületi táblai bíró — Balásházy Ferenc alügyész, Balásházy Tamás főesküdt, Barkóczy Imre báró, Barkóczy László báró, Bárczy Gáspár alszolgabíró, Bekes Antal alszolgabíró, Bernáth János alsz., főtiszt. és méltóságos Bernáth Maximilián, Bodó Lajos főpénztáros, Bodó Tamás al-

* Igaz, hogy a vezekényi mezőn, Pozsony vármegyében, Esterházy Imre primás állítottatott emléket az 1809. jún. 14-én ott dicsőségesen elesett négy Esterháznak, de azt, nem a Karok és Rendei állították s nem is közadakozásból.

ügyész, Boronkay Gáspár táblabíró, Boronkay Zsigmond főesk., Bujanovics Eduárd bíró, Bydeskuthy Mihály főszb., — Cserépy Károly t. bíró, — Derseoffy Bertalan kir. ker. táblai b., Dezseffy József gróf, Dókus László főügyész, Dókus József alszb., Draveccky Alajos tb. aljegyző, — Eötvös Ignác báró, Abauj vm. főispánja, Eszenyi Tamás tb. esküdt, Éles Zsigmond tb. esk. — Fejérvári József t. bíró, Fekete Pál t. bíró, Festetich Vince gróf, Füzeséry Ágoston tb. alj., Füzeséry Dániel főesk., Füzeséry János alszb., — Gergely Máté főesk., Görgey Antal a'szb., Görgey József alpenztáros, Gregorovits Mihály gk. alesp., — Gyulay Sámuel t. bíró, — Horváth Antal t. bíró, Horváth László cs. kir. tanácsos, Horváth Tamás, — Inczédy István t. b., Inczédy József alügyész, — Kandó Gábor csász. kir. kamarás, Kaszner János főszb., Kazinczy Ferenc t. b., Kazinczy István t. b., Kelemen Sámuel t. b., Kettzer Menyhért rk. apát, Képes Sámuel t. b. Kolosy József főszb., Kolosy Károly alszb., Kozák Károly pénztáros, Kossuth András első aljegyző, Kossuth Imre tb. esk., Kossuth László t. b., Kozma Mihály főesk., Körösökényi Ferenc tb. esk., Kulin Menyhért főesk., — Latcsnyi János főesk., Lehoczky Mihály t. b., Lehoczky Miklós t. b., Lónyay Gábor Ung vm. főispánja és Bereg vm. főisp. helytartója, — Luzsénszky János báró, — Mailáth Antat gróf tb. alj., ifj. Mailáth József gróf, Malonyay Imre t. b., Marschalkó József t. b., Mathézy Miklós altügy., Matolay Gábor t. b., Mauks Mihály főszb., Molnár András, felsőhegyaljai rk. alesp., — Nagy Lázár m. ügyész, Nemthy Gábor számvevő, — Nyomárkay József t. b., — Ocskay István tb. alj., Ocskay Károly t. b., Orczy György báró, Orczy Lőrinc báró, Ormós Károly, főesk., — Palóczy Mihály alszb., Pandák László főesk., Papp István altügyész, Pika László t. b., Pilissy László tb. esk., Püspöky Ferenc t. b., — Reviczky Tamás t. b., Révész Sándor tb. esk., Richter Ferenc t. b., Rozgonyi József altügyész, — Soós János t. b., Stépán László főesk., Stépán László altügy., — Szányi József kir. ker. táblai b. — Szemere Albert t. b., Szemere István első alispán, Szemere József t. b., Szemere Péter másod. alj. Szeghy Imre főesk. Szenczy András tb. esk., Szent-Iványi Károly főszb., Szent-Léleky Antal pénztáros, Szent-Máriay Imre főesk., Szikszay János első ügyész, Szirmay András t. b., Szirmay Antal cs. kir. kamarás, Szirmay Antal t. b., Szirmay Ádám főjegyző, Szirmay János t. b., Szirmay József főpénztáros, Szirmay Mihály t. b., Szirmay Tamás t. b., Szögyényi Ferenc másod alisp., Sztáray Albert gróf, Sztáray Vince gróf, — Tomsics István fszb., Török József gróf, Tuliczky András zempléni rk. főesperes, Turcsányi Ferenc alsózempléni alesp., — Vass Antal alszb., Vályi Antal pénztáros, Veselényi János hodrogközi alesperes, Viczmándy Lajos prépost, Wencheim József báró, Krassó vm. főisp. helytartója, Wandernath Vilmos gróf, — Záborszky Gáspár főesküdt és Zelvay István pénztáros. — És ezeken kívül még, mint az egykoru jegyzőkönyv mondja (Jk. II. köt. 2. l.) „több számos megyebeli nemesség,“ úgyszintén „diszes kiküldöttségek.“

Néhai való jó Szirmay Ádám „ékes szavú“ főjegyző megörökitette Zemplén vármegyének 1821. évi annáleszében az emlékoszlop „kinyitását“—val együtt járt ünnepség rendjét is, a következő képpen:

„Az akkori (t. i. 1809. évi) Ezeredes Kapitánya a Megyebeli Lovas Se-
regnek (t. i. Egerfarnosi Kandó Gábor) és azon nemes Lovas Vitézek, kik a
„Győri ütközetben részt vettek, Insurrectionalis formaruhában (t. i. kék posztóból
„készült uniformisban) lóháton a Vármegye háza előtt sort formálván, a' Me-
gyének zászlóit által vették, azokat az emlék oszlop mellé fel állítván, azon
„emlék-oszlop körül hármas sorba (karikába) megállottak és a' Megye Rendeit
„bévárták, Kikis Ő Nagyságának a Fő-Ispányi Helytartónak (t. i. Vicsapi Ma-
lonyay Nep. János Alajosnak) vezérlése alatt az emlék oszlophoz érkezvén, a'
„Vitézek által *éllyen* kiáltásokkal fogadtattak, a' Megye Rendeinek nevében a'
„Fő Jegyző előadta az ide mellékezett Beszédjében azon érdemeket, melyeknek

„emlékezetét a' Megye rendei ezen emlék oszlop által még a késői maradéknak is fentartani kívánták; Mellyre a' Nemes Sereg nevében annak akkori (t. i. 1809. évi) ezerekes Kapitánya Kandó Gábor Cs. K. Kamarás az ide rekesztett ékcs Beszédjében a' Megye rendeknek ezen ritka megkülönböztetésért való hálátadosságot a' nemes Seregnek szivre hatóan kijelentette. Melly Beszédet számos Elyen kiáltások, az ágyuk, és a' sorba kiállított Fegyveres Hajduknek lövések követvén, valamint a' Megye Rendei, úgy a Nemes Vitéz Sereg is (hiteles névsorát vármegyénk levelestárában őrizzük a „Pócz 206. sz. „19.“ jelzet alatt) szép rendel a' Vgye házához vissza tértek,“

A két beszéd ez :

I.

Vitézek, kedves Atyámfiai, Véreink!

Egy szép, egy nagy nap viradott ma fel Zemplénnek, kettős innepjéről nevezetes nap; mellynek tisztos emlékezetét a késői Évek is szent megilletődéssel fogják ünnepelni.

Ma derült ugyanis Megyénknek fel egy új bódog jövőndő kellemekkel teljes tsillagzatja; ma vette Megyénk' fő-Kormányát által azon nagy-lelkű Hazafi, kit Felséges Urunk, Megyénk javát atyai szíven hordva, Főkormányzónak rendelt; mi pedig tartozó engedelmisséggel, s kiáradott örömmel fogadtunk. Még tsilámlanak képeinkről el ragadó örömünk' sugarai, midőn egy más, egy gyászos emlékezetnek felséges Innepje minket ide, ezen Emlék-Oszlop körül, öszve gyűjt, mellyet azon Zemplényi Vitézeknek, kik Győrnél 1809-dik esztendőben Juunius 14 dikén, más-fél hónappal azután, hogy a zászlóhoz felesküdték volt, Ezerekes Kapitány Egerfarnosi Kandó Gábor vezérlete alatt, lelkeket a' közügyért letették: Szalai Báró Barkóty Antal Százados Kapitánynak, Major András, Baghi István, Dombi László, Oláh Péter Vitézeknek, hogy nagy példával, irigylésre méltó sorssal örökös ditsősséggel, a szabadsáért szabadok haltanak el; Budaházi Péter Káplárnak, ki kartáts által leterített Kapitányát élete kotzkáztatásával a' tsatahelyről kiragadta 's Gergelyi Máté, Balogh József, Lántzi Sámuel, Dombi Mihály, Varga Mihály és Cseh Bénéámin tisztos sebekkel ékesítette életben maradt Vitézeknek, 's az egész felkölt Nemes seregnek örök emlékezetére, háládatos polgártársai, ezen megyének Rendei, felállítottak, 's ma megnyittatják.

Mély gyászba borítva jelen meg előttünk az 1809-dik esztendőnek Emlékezete.

Húsz esztendőknél folytában folyt emberi vér Sok Országoknak meghódoltatása, a' legkedvezőbb béke-kötéseknek szentsége, tulajdon szeretett Fejedelmünk által tett nagy áldozatok sem elégíthették Frantzia Orzágnak akkor még meg nem zabolázott kényét; ingadozott Hazánknek méltósága, szabadsága, tsendessége, hogy idegen törvényt elesmérni átalott. Nyil sebeséggel közelítették rettentő számos fegyverei az ellenségnek Magyar Hazánk határai felé, bérohanással fenyegettek, a' had nyilván kiűtött. Katonai seregeink' bátor vitézségeket az ellenség is tudálta, a' nagyobb erőnek elő nyomulását tsak tartóztathatták; már a' szomszéd német örökös birodalmak' nagy része ellenséges hatalmat esmért, már a főváros is fenyegettetett; az Igazgató főhelyek és Kormány székek, Királyi Leveles és Kints-Tárak Hazánk' kebelébe

tették által, Urunk Felséges Szülöttjei is különösen a Magyarok' hívségére biztattak, minden készülék a Birodalom' siralmas helyheztesét jelentették; akkor zendült meg tsak Hazánkban a Nemesség törvényes Felkelésére való meghívás, 's tündér tünemény gyanánt katonai rendben állottak a' Nemes Ezredék ott a hol tsak kevés hetekkel az előtt mindenek a' békességnek mosolygó képét ábrázolták. Akkor, Vitézek, akkor ragyogott a' ti hazafiuságtok is a' legszebb fényben.

Kiragadtatok magatokat atyáitoknak, feleségeiteknek, gyermekeiteknek karjaiból, öleléseiből; elhagyátok házaikat, szőlő-hegyeiket, 's ezeken termett gerézeket, szántó földeitekről az érett kalászokat; össze-gyülekeztetek első meghívására fenyegetett Hazánknak; tsak annak veszedelmét láttátok, siettetek az érdem mezejére, nem tartóztatott sem ruháznak, sem fegyvereknek fogyatozása, bátor szemmel ellent álltatok a' dühös ellenség számos se-regeinek, nem rémitették bajnok lelkeiket tüzet okádó ágyuiknak soha nem hallott durrogásai, tsüggedés nélkül hullni szemléltetek vitéz pajtasaitokat, életeknek kotzkázatásával kiragadtatok haldokló testeiket, megtartottatok a tsatának helyét mind addig míg a' felséges Fő-Vezér hátrálásra jelt adott, 's tsak hamar olajágakkal felékesítve vissza-tértetek szerelmeseiteknek karjaikba.

Megelégedett magatok viseletével felséges királyunk, megdicsért Hazánk' felséges Fő-Vezére, legforróbban szeretett Nádor-Ispánunk; kijelentették már akkor ezen Megyének Rendei háladatosságokat; fényesebb, felségesb jutalmat rendeltek néktek, *az örök emlékezetet*; melyet ezen Emlék-Oszlop a' késői ma-radéknak is által fog adni.

Itt, ezen helyen fogják még Unokáinknak Unokái is szent elragadtatással szemlélni azon Hősöknek neveit, kik az érdem mezején a' hazáért meghaltak! Meghaltak? nem — nem — nem halt meg az soha — él az — él nagyobb ditsósággal testének elmulása után is polgártársainak emlékezetekben, ki akkor áldozó életét hazájának, midőn annak véres zászlóji lételért, szabadságért, királyért lobognak, 's a' végső áldozat tételre intenek.

Igy élnek, így fognak még századokig élni kedves emlékezetünkbe elhunyt Vitézeink, kikben buzogván még az igaz magyar vér, kibizonyították, hogy érdemes Unokái ditsó öreg atyáinknak, kik 1741-ben felséges Királyokért, kedves hazájokért véreket 's életeket felszentelték.

Igy él, így fog még késői éveket élni az egész Magyar Hazának emlékezetében ama' gyönyörű élete' serdülő legszebb virágjában kimult Százados Kapitány Szalai B. Barkóti Antal, régi fényes Nemzetségének disze, nagy tekintetű Elei' vitézségeknek érdemes Örököse, ki ama nevezetes ütközetben az ötlet szerető Századjának homloka előtt egy kartáts által a földre terítettven, halálos órájában a' Megyéhez intézett, 's örök emlékezetre a' Leveles-tárban megtartott butszó levelében tiszta hazafiui lelkét és érzéseit oly elevenen festé, oly szivrehatóan adá elő, hogy annak hallására, költőzködő lelke reszkető vonásainak szemlélésére minden szemek könnyekbe lábadtak, ditsó tetének örökítésére pedig, 's a' többi felkölt vitéz Nemes Sereg emlékezetére, ezen Emlék-Oszlop áll a fel. — Itt ezen Emlék-Oszlop mellett fogja, hazafiui érzések közt, a' következendőség innepelni a ti emlékezeteket is Vitézek,

kik a' közös haza védelmében véreitekkel áldoztatok, diszes sebeitekben méltán büszkélkedtek, 's ditső tetteitekkel magatokra fényt vontatok.

Itt fogja különösen a' késői maradék is buzgó tisztelettel említeni a te nevedet Méltóságos Ezredes Kapitány, a' ki már ifjuságonak zsengejét a' Király és Haza szolgálatjának szentelted, már az első frántzia háboruban vitézséged jutalmául fő Tisztségre emeltté, s' Hazánk bizodalját annyira elnyerted, hogy Ns. Pest Vármegye 1800-dikban, ezen Megye 1809-dikben felkölt Nemességének virágját, ott mint Százados, itt mint Ezredes Kapitánynak, vezérletedre bízták 's abban nem csak személyes vitézségedet kimutattad, de fáradhatatlan munkássággal 's bőltességgel Ns. Lovas Ezrededet rövid idő alatt olly katonai rendben hoztad, hogy ez felséges Urunknak is figyelmét magára vonván, megkülömböztető Királyi meglegedésének jélül téged arany kultos Hívének kineveze: mi pedig, Hazánkért, Megyénkért tett nagy áldozataidat diszesebben meg nem jutalmaztathatjuk, mintha háládatosságunknak zálogát ezen Emlék-Oszlopon örökitjük, mely még késői unokáidnak is, ős atyok hazafiuságát szemlélve, hasonló hazufiúi tettekre való ösztönök lészen.

Látom Vitézek! egy szent hevület, egy felemelkedett érzés hatja által sziveiteket: azon boldogító érzés, melyet a' ditső tettnek a' haza által lett elismerése a' nemes lelki hazafinak szívében gerjeszt, méltán ragadja ki a multak 's képzelődések bémohosodott sirjából, ama Római nagy Nemzet arany időkorát, hol a' borostyány koszorúkkal felékesített Hősöknek emlékezetek, Emlék-Oszlopok által szokott vala örököttetni.

De a mi szívünket is egy kellemetes érzés foglalja el, mert mi is részt veszünk hazafiságtokban, érdemeitekben, midőn ezeket elesmérjük s' jutalmazzuk.

Adják az Egek! hogy ezen Emlék-Oszlopnak felállításától számítassanak a' népeket boldogító áldott örökös békeségnek esztendei; légyenek azon egy ditsőségesebb életre által költözködött Vitézek utolsó áldozataink, kiknek emlékezeteket ma innepeljük, 's kiket a' parantsoló szükség testvéri szívüinktől elragadott.

De ha valaha szeretett Fejedelmünk, kedves Hazánk ismét szabadságunk védelmére hiv, akkor, akkor ismét ezen Oszlop körül fognak zászlóink lobogni itt, ezen Oszlop körül gyülekezve, kezet fogunk honnyi földünk védelmére: itt fogjuk fel fegyvereinket Hazánkért, Királyunkért; itt, ezen Oszlop körül fognak még összegyülekezni késői maradékaink is, 's borostyán koszorút nyert Hőseinknek emlékezetek lelkesíteni fogják őket is hasonló koszorúknak elnyerésére; ide ezen Emlék-Oszlophoz fogják vezetni még késői Években is az atyák fiaikat, 's elbeszélvén Őseiknek vitéz tetteiket, gyengéded sziveikben a' hazafiuságnak ditső lángját felgerjeszteni.

Boldog Nemzet! hol a' Haza illy védelmezőkre talál, hol a' hazafiuság a' háládatos polgártársak által így jutalmaztathatik; mert jele, hogy van az illy nemzetnek Hazája; pedig csak ott van Haza, a' hol szabadnak, boldognak érzi magát a' Nemzet, a' hol egy olly szeretett jó Fejedelem által igazgattatik, mint a mi imádozt FERENTZ Királyunk. Éljen! Éljen! Éljen!

II.

Tekintetes Karok és Rendek!

Szent borzadással lépek e' helyhez' mert szent a tzél, szent megditsóült Véreinknek, Atyánk fiainak, 's nékem szeretett Bajtársaimnak, kik a' szabadságért szabadon haltak meg; emlékezetek. Fejünk felett lebegnek ditső Hőseink; sorában azoknak lelkeik, 's teljes meglegedéssel néznek le ezen emelkedő Oszlopra, mely által az érdem a' legnagyobb jutalommal, a' megesméréssel, illy fényesen koronáztatik.

De valamint minden világi dolgok, minden határok közzé szorítottatott tehetségű emberek által készítettett alkotmányok, már akkor, midőn lételeket vészik, kezdenek sebes lépésekkel végek felé sietni; midőn az idő éles foga őszve martzong mindent, 's minden visszatér eredeti valóságára: ugy ezen Oszlop is, melyet, a' háládatos hazafiu szívek a' ti emlékezetekre emeltek, őszverogyik, 's ábrázoló képe lészen a' mélandóságnak; tsak emlékezetetek, jó híretek, követésre méltó példa adástok marad fel ditsóült Lelkek a' késői maradék' szívében, mellyen az idő, és annak kártékony viszontagságai soha nem diadalmaskodhatnak. Ezek fogják a' késő nyomot is lelkesíteni, hogy mint Ti, ugy ők is örömmel áldozzák fel a' Haza' oltárán a, Hazáért életeket.

Tanuja voltam én némes Bajtársaimmal azon hazafiui elszántságnak, 's a köz-ügyért igaz nemes lélekkel tsatározó katonai derékségnek, mely ezen jelenvaló Innepre okot nyújtó kedveseinket lelkesítette, midőn azon szomorú emlékezetű gyászos 1809-dik Esztendőben ezen Tekintetes megye válogatott Ifjainak 's kedves gyermekeinek, a' dühösködő 's édes Hazánk kebelét is fel-duló háboruba való vezérlésével megtisztelni méltóztatott.

Felejtethetlen előttem különösen szeretett Bajtársamnak, Báró Barkótz Antalnak, ezen Tekintetes Megye felkelő Nemes Lovas' Ezrede' Százados Kapitányának azon hazafiui indulatja, melyet még a' halál' kinos fájdalmai között is mutatott, hazafiui szent kötelessége teljesítése iránt való önn érzésében találta fájdalmának enyhülését, 's ugy halt meg mint bátor vitéz. Régi törzsökös Nemzetének fényét nevelte, 's ditső tetteinek uj elevenséget adott; midőn a' Haza oltalmazásában fáradozott, annak hasznos szolgálatokat tett, 's így a' Magyar Hősök sorát nevelte; annyival inkább, mivel legszebb virágzó idejében nyerte el ezen hazfiusággal teljes katonai Lélek azon érdemét, melyet a' Hazáért szenyvedett: a' Halál ditsóségét.

De szivemen viselem még a' többi baj-társaim' hazafiuságokat is, kiknek neveiket s' ditső emlékezeteket ezen Kövek fogják a' késői maradáknak is által adni; 's kikről Századok mulva is ezt fogják mondani:

Ezen hív Hazafiak is a' Hazáért áldozták fel életeket.

Oh nemes jutalom! Oh dicső tiszteltetés! Ennek becsét csak az igaz és valódi Hazafi érezheti.

Illy szent gondolatokkal, midőn mindnyájunknak, kik a' Haza' oltalmazására szenteltük vala életünket, megtiszteltetésünket látom, kettős érzés foglalja el mélyen érző ereimet: az Öröm és Háládatosság.

Minden igaz Magyar méltán részt vehet ezen innei örömlünkben; mert

itt látja dicsőíttetni Nemzetét, itt bizonyosodhatik azon boldog jövődőről, hogy sok időkre megtarthatja legdrágább kincsét, nyolcz Századok óta, az időnek számtalan zavarjai között dicsősségesen fenn álló polgári Alkotmányát.

Mert ha vissza-nézzünk ama régi dicső, 's csaknem az egész esméretes Világot saját hatalmok alá hódító Görög és Római virágzott nagy Nemzetekre, ezeknél a' vitézi tettek elesmérése 's becse tették hatalmok tartósságát; az Emlék-Oszlopok által örökösödött tettek szülték minden Hazafiban az Egészet fenn-tartó nemzetiség' lelkét, buzdították a Haza tántoríthatatlan szeretetére, 's annak dicsőségének a' legnagyobb áldozatokkal való nevelésére. Az illy Hősöknek emelt Emlékek lelkesítették Leonidsát is és vele csatázó maroknyi vitézeit, hogy magokat a' Haza' oltárán a' Hazáért feláldozzák.

Boldog jövődöre való kinézés! Itt ezen dicső Emlék-Oszlopnál, látom én is mint fogadja jövődőben szentül, a' Haza' szeretetével lángoló tüzes nemes Ifju, vérenek Hazájáért leendő feláldozását.

Látom az érett kort, Kátói komoly tekintettel, mint magasztaltja itt az érdem' illy fényes megjutalmaztatását, 's még száz évek múlva is könny-cseppeket hullat kedves elhuntaiknak, 's az érdemnek.

Az anyaföld felé görbedett öreg Magyar ezen kövek' enyhében pihentett ki reszkető tagjait, 's Nemzete dicsőségének nevedése biztos reménysége mellett nyugodtan várja halálát.

A' Nemes Magyar Aszszony, ide jövőn, csak ezen megjutalmaztatásban találja a' vér' mezején elesett Kedvesei' halálán szenvedett fájdalmainak édes enyhülését.

Nézd hát Magyar ezen dicső megjutalmazást s itt fogadd fel, hogy törvényes Királyodnak hive, 's édes Hazádnak holtig igaz fija akarsz maradni.

Illy hazafiui igaz örömök között a' nemes lélek vallyon mit érezhet egyebet, mint igaz háládatosságot?

Nemes Polgár-társaim! kedves Atyámfiai! 's hiv Barátim! Legyen áldott a' mi felséges Jó Királyunk Első Ferencz! a' kinek bölcs 's szelid uralkodása alatt illy nemezeti Innepeket szentelhetünk! — Édesen érzi minden ama tisztelt Hazánk' jó Atyjának kegyességét; mert Alkotmánya' leplébe burkozatva, szeretettel ápolgatja tántoríthatatlan hűségű Magyarját. Büszkélkedve emelheti fejét a' Magyar Felséges Királya' szárnyai alatt akkor, midőn látja hogy ősi szabadságának sérthetetlenül való fenntartásában gyönyörködik a' Felség,

Háládatos mély tisztelettel említsük Nemzetünk eránt szeretettel teljes Nádor-Ispánunkat, Józsefet, a' Magyarnak imádott Géniusát, a' kiknek jelenléte, még a' szerencsétlenség közben is, lelkesítette a' dicsősség' mezején próbálatlan 's gyenge lépéseinket.

Fiui tisztelettel forduljunk ezen Tekintetes Megye Nagyjaihoz, Atyáinkhoz, Véreinkhez a' kik forró szeretettel 's buzgó indulattal, egy Országunkban még nem látható módon kívántak bennünket megjutalmaztatni, még akkor is, midőn a' környülállások, az esméretlen okok, az idő' igen rövid volta, és tehetségünk' 's elszánt hazafiui indulatunk bővebb kifejlődése' akadályi miatt, édes Hazánk' 's a' Világ' várakozásának egészben meg sem felelhetünk.

Különösen háládatos érzést gerjeszt bennünk Nagy-Méltóságú Fő-ispán

Urunknak Galantai Gr. Esterházy Józsefnek, a' Felséges Uralkodó Ház, 's a' Haza' oltárára tett számtalan érdemeinek azzal lett tetézése, melly szerént fadaradhatatlan, 's szeretettel teljes buzditása által, a' Zemplényi Nemességet a' Haza' oltalmazására a' legbuzgóbb törekedéssel lelkesítette, 's ezen fényes jutalmat is maga előlülésc alatt elhatározni méltóztatott.

Édes remény táplál mindnyájunkat, ezen Tekintetes Megye' fő-kormányát csak kevéssel ez előtt Felséges jó Királyunk kegyelméből által-vett Méltóságos Vicsapi Báró Malonyay János Fő-Ispáni Helytartó Ur! hogy Te olly tiszta szeretettel ölelsz bennünket Nagy-Méltóságú Fő-Ispánunk. Neked ajánljuk nagy Férfiu, Megyéink' boldogítását' s ha (mellytől Isten ojjon) Hazánkat valamelly kedvetlen boru fenyegetné, szeretettel serkent bennünket annak oltalmazására; bizonyossá tészlek, hogy mindenkor jó' s hiv Hazafiakat találsz bennünk, és hogy egyedül a' mi szeretett 's tisztelt Királyunk eránt való hűség, a' Haza' szeretete és a' becsület fogják vezérelni lépéseinket.

Tisztelettel 's szeretettel telik el még most is minden Zemplényi sziv a' Lónyay nevezetre; háládatossággal buzog a' Nemesi felkelt Sereg Te erántad Méltóságos Fő-Ispán Ur,* a' ki mint ezen megyének akkori Első Al-Ispánja, a' Tekintetes Karoknak és Rendeknek, ezen Emlék eránt hozott határozását csirájában ápolgattad.

Buzgó háládatosságunk özöne nem kis részben árad Te reád is Tekintetes Királyi Tanácsos, és Első Al-Ispán, Szemerei Szemere István Ur! mert ezen Megye hiv szolgálatjában huzomosan töltött esztendeidet egy meszsze sugárzó fény koronazza: midőn a' Tekintetes Karoknak és Rendeknek ezen Építmény eránt hozott hazafiui határozásokat szokott munkásságod, 's alkalmas rendezéseid által foganatositottad.

Vegyék háládatos szívünk' zálogául nagy lelkűségökért a' Tek. Karok és Rendek, ezen tökéletes hálaadó szivből eredett fogadásunknak kinyilatkoztatását, hogy éltünk fogytaig, 's mig férjfiass karjainkban erőnk el nem hanyatlik, a' Haza oltalmára mindenkor készek lészünk. Örömmel fogunk a' dicsősség' mezejére sietni, és ott vérünk pazérlásával is akármelly megtámadó ellenség' rabláncait öszvetörni igyekezni.

Ha azonban nem lenne többé édes Hazánknak a mi karjainkra szüksége, hűségünket 's háládatosságunkat azzal igyekezzük kipótolni, hogy ezen dicső Emlék-Oszlop mellett fogjuk meg tanítani őket arra, hogy a' Magyar Nemesnek legszebb halála, a' Hazáért szabadon meghalni.

Sokkal jobban van telve szívem kedves elhunyt Baj-társaimnak emlékezetekkel, az öröm és háládtosság érzéseivel, hogy sem azt élő szóval vagy író tollal voltaképen közölhetném s rajzolhatnám. — Ezzel fejezem hát be beszédemet, hogy: A' Haza oltalmazásában vitézül elesett Kedveseink' nékem szeretett Baj-társaim' emlékezetek maradjon fel örökké.

Hazánknak' s Zemplénynek ditsősége nevedjen! Az idő mohával vivjon meg ezen ditső Építmény! **FELSÉGES JÓ KIRÁLYUNKAT** pedig, tisztelt 's szeretett Nádor-Ispánunkat, a' Tekintetes Karokat és Rendeket, annak Nagy-Méltóságú, Méltóságos, Tekintetes Nemzetes és Vitézlő fő és Al-Kormányzóit 's Tisztviselőit a' **MAGYAROK ISTENE** éltesse!"

* Ekkor már Ung vármegyének volt főispánja.

*

Vezényelték pedig a három század lovasságot „solennitas“ alkalmával: Körtvélyesy István, Katona Sámuel és Marsalkó József, mint volt „insurrectionális kapitányok.“ A néptolongás eltávoztatása végett sorba kiállított vármegyei hajduk a „Tzerimonia“ kezdetével, úgyszintén a két beszéd végeztével „salvét“ lőttek. Cerimónia végeztével megvendégelte a vármegye az insurrectionalis nemeseket a „volt Sőházánál“ (ma: régi kórház) ebéddel. Este a vármegye házáat, az emlékoszlopot és az irányában feküdt épületeket „kivilágosították.“ Egyszersmind pedig ügyelettel volt az „ezeredes kapitány“ arra is, hogy „ezen az 1809. Insurgens Seregnek diszére szolgáló napon“ a' Nemesi characterhez nem illő gondatlan tselekedetek által ezen nagy napnak fénye bé ne homályosittasson.“ (Jk: No. 155. lap: 740.)

*

Késői maradék, kedves olvasóm, mikor ezt az én gyarló emlékiratomat olvasod, érezzed szivedben azt, mit a zempléni vitézek éreztek, mikor hívta őket a haza: az oltalmáért élni-halni kész hazafiságot, a királyhoz vonzó szeretetet, az ősi alkotmányhoz ragaszkodó hűséget!

Azt mondja Cicero:¹ „Nunquam de vobis eorum, qui videbunt vestrum monumentum, aut audient, gratissimus sermo conticescet, ita pro mortali conditione vitae immortalitatem estis consecuti.“

(Azok között, akik látni fogják a ti emléketeket, avagy hallani fognak felőle, soha sem fog elnémulni a rólatok szóló legkegyeltesebb beszéd; így ti az életnek halandó állapotából halhatatlanokká váltatok.)

Ezért a zempléni nemes vitézek emlékezete is örökké dicső!

¹ Philippica 14.